

T. C.

MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

**BASEL II DÜZENLEMELERİNİN KOBİ'LERİN
FİNANSMAN SORUNLARINA ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Onur SARI

081119104

Danışman Öğretim Üyesi:
Yrd. Doç. Dr. Gonca ATICI

İstanbul, Haziran 2011

T. C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

**BASEL II DÜZENLEMELERİNİN KOBİ'LERİN
FİNANSMAN SORUNLARINA ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

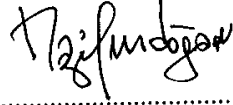
Onur SARI
081119104

Danışman Öğretim Üyesi:
Yrd. Doç. Dr. Gonca ATICI

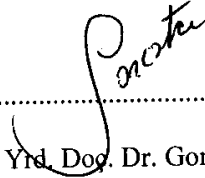
İstanbul, Haziran 2011

T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

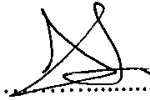
22.06.2011 tarihinde tezinin savunmasını yapan Onur SARI'ya ait "BASEL II Düzenlemelerinin Kobi'lerin Finansman Sorunlarına Etkileri" başlıklı çalışma, Jürimiz Tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe Finansman Yüksek Lisans Programında Yüksek Lisans Tezi Olarak Oy Birliği/Oy Çektiği İle Kabul Edilmiştir.

Prof. Dr. Nazif GÜRDOĞAN
(Başkan)

Yrd. Doç. Dr. Gonca ATICI
(Danışman)
(Üye)

Yrd. Doç. Dr. Davut PEHLİVANLI
(Üye)

ABSTRACT

The purpose of this study is to investigate the effects of SME's funding problems in the period of Basel-II. Basel-II brings very significant innovations to the banking sector and financial institutions about investment sufficiency calculation and risk management strategies. Naturally this process is one of the most important agenda in the banking sector and real economy in Turkey, Basel-II has been evaluated as a "Road Map" of SME's industry.

SME's are one of the leading and dynamic components of Turkish economy as well as of world economy and have the utmost significance with respect to socio-economic development of the country. SME's regarded as the driving force of the economic development providing %75 of the total employment in Turkey, and are strongly affected by the increasing competition due to globalization in the last ten years.

During the last decade, the economic and financial crisis forced the banking sector to change themselves in most of the countries in the world. These new improvements affected the banks and real sectors' equity concept and their management. Thus, applying the new regulatory changes create important problems especially for the Turkish SME's. After solving the firms' financial and managerial problems, the SME's and other firms will be able to decrease credit risk and credit costs.

In this study, financial problems of SME's in BASEL-II process were examined and also a survey applied to 24 firms. Especially scope of the financial problems of SME's and their existent knowledge level were examined. According to the results of the survey, SME's main problem is the financial assets and banks are still the first finance for these firms. According to the answers of managers of SME's, they have positive expectation with legard to the BASEL-II process. But it is evaluated that SME's have not enough knowledge for BASEL-II criterions and effects of the process.

Key words: SME, SME Funding, SME-Banking Relation, Basel Regulations, Funding Problems.

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Basel-II'ye geçiş sürecinde yaşanacak gelişmelerin KOBİ'lerin finansman sorunları üzerine olan etkilerinin incelenmesidir. Basel-II, banka ve finans kuruluşlarında sermaye yeterliliği hesaplamasında ve risk yönetimi stratejilerinde çok önemli yenilikler getirmektedir. Doğal olarak bu süreç KOBİ'leri de etkilemektedir. Türkiye'de de bankacılık sektörünün ve reel ekonominin önemli gündem maddelerinden biri olmaya başlayan Basel-II, KOBİ'lerin de yeni yol haritası olarak değerlendirilmektedir.

KOBİ'ler tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye ekonomisinin de sürükleyici ve dinamik unsurlarındandır ve ülkenin sosyo-ekonomik gelişimi açısından büyük öneme sahiptirler. Ekonomik gelişimin temel gücü olarak görülen ve Türkiye'deki toplam istihdamın yaklaşık %75'ini sağlayan KOBİ'ler son 10 yılda dünyada yaşanan küreselleşme süreciyle birlikte artan rekabet ortamından önemli ölçüde etkilenmişlerdir.

Son yıllarda yaşanan ekonomik krizler, dünyanın birçok ülkesinde bankacılık sektörünü değişime zorlamıştır. Bu değişiklikler, bankaların ve reel sektörlerin sermaye yapısını ve yönetim anlayışını etkilemiştir. Yeni düzenlemelerin uygulanması özellikle KOBİ'lerin, önemli sorunlarının oluşmasına neden olmaktadır. İşletmelerin finansman ve yönetim problemlerinin çözülmesinin ardından, KOBİ'ler ve diğer işletmeler kredi risklerini ve kredi maliyetlerini azaltabileceklerdir.

BASEL-II sürecinde KOBİ'lerin finansman sorunlarının incelendiği bu çalışmada, çeşitli sektörlerden 24 firma ile yapılan anket çalışmasına yer verilmiştir. Araştırma kapsamında, öncelikle BASEL-II sürecinde KOBİ'lerin finansman sorunlarının boyutu ve KOBİ'lerin BASEL-II hakkındaki mevcut bilgileri araştırılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, KOBİ'lerin finansman sorunlarının genel ekonomik yapı içinde arttığı ve bankaların hala en önemli finansman kaynağı olduğu sonucuna varılmıştır. KOBİ yöneticilerinden alınan cevaplara göre, bu işletmeler

BASEL-II süreci hakkında olumlu beklentilere sahiptir. Ancak BASEL kriterleri ve sürecin etkileri konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: KOBİ, KOBİ Finansmanı, Basel Düzenlemeleri, Finansman Sorunları.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

ABSTRACT	iv
ÖZET	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	x
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1
ARAŞTIRMANIN AMACI	2
ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	3
1. BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
1.1. DÜNYA'DA ve TÜRKİYE'DE YAPILMIŞ KOBİ TANIMLARI	5
1.1.1. ABD'de KOBİ Kavramı	6
1.1.2. Avrupa Birliği'nde KOBİ Kavramı	7
1.1.3. Türkiye'de Yapılan KOBİ Tanımları	8
1.1.4. Basel'e Göre KOBİ Tanımı	9
1.1.5. KOBİ'lerin Ülke Ekonomileri İçin Avantaj ve Dezavantajları	10
1.1.5.1. Avantajları	10
1.1.5.2. Dezavantajları	12
1.2. DÜNYA EKONOMİSİ İÇİNDE KOBİ'LERİN ÖNEMİ ve ETKİSİ	12
2. BÖLÜM BASEL-I ve II ÇERÇEVESİNDE KOBİLERİN FİNANSMANI ...	16
2.1. BASEL'İN TARİHÇESİ	16
2.2. YENİ SERMAYE STANDARDI (BASEL-II)	18
2.2.1. Basel-II'nin Tanımı	18
2.2.2. Amaç ve Kapsamı	18
2.3. BASEL-II'NİN ÜÇ YAPISAL BLOĞU	20
2.3.1. Birinci Yapısal Blok: Asgari Sermaye Yeterliliği	20
2.3.1.1. Kredi Riski ve Sermaye Yeterliliği Hesaplama Yöntemleri	21
2.3.1.1.1. Standart Yaklaşımlar	21
2.3.1.1.2. İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımlar	21
2.3.1.2. Operasyonel Risk ve Sermaye Yeterliliği Hesabı Yöntemleri	22
2.3.1.2.1. Temel Gösterge Yaklaşımı	23
2.3.1.2.2. Standart Yaklaşım	26
2.3.1.2.3. İleri Ölçüm Yaklaşımı	29
2.3.2. İkinci Yapısal Blok: Sermaye Yeterliliği'nin Denetim ve Gözetimi ...	30
2.3.3. Üçüncü Yapısal Blok: Piyasa Disiplini	31
2.4. BASEL-II ve KOBİ'LERİN DERECELENDİRİLMESİ	33
2.4.1. Derecelendirme Sistemlerine Olan İhtiyaç	35

2.4.2. BASEL-II Kapsamında KOBİ'lerin Derecelendirme ve Kredilendirme Sorunları	36
3.BÖLÜM BASEL DÜZENLEMELERİ KAPSAMINDA KOBİLERİN FİNANSMAN SORUNU ve TÜRKİYE.....	39
3.1. KOBİ'LER ve FİNANSMAN SORUNLARI	39
3.1.1. Bankalardan Kaynaklanan Sorunlar	41
3.1.2. Finansal Piyasalardan Kaynaklanan Sorunlar	42
3.1.3. Sermaye Yetersizliğinden Kaynaklanan Sorunlar	43
3.2. BASEL-II ve BANKACILIK SEKTÖRÜ	45
3.3. BASEL-II ve KOBİ'LERE ETKİSİ	47
3.4. BASEL-II ve KOBİ'LERİN FİNANSMAN SORUNLARI	48
3.5. TÜRKİYE'DE KOBİ'LERİN YAŞADIĞI SORUNLAR ve BASEL DÜZENLEMELERİ	50
3.6. KOBİ'LER ve BASEL-III	57
4. BÖLÜM BASEL-II'NİN KOBİLERİN FİNANSMAN SORUNLARINA ETKİSİNE YÖNELİK ANKET ÇALIŞMASI.....	59
4.1. ÇALIŞMANIN AMACI	59
4.2. ANKETE KATILAN ŞİRKETLERE İLİŞKİN BİLGİLER	59
4.2.1. Ankete Katılan Şirketlerin Temel Özellikleri	59
4.2.2. Ankete Katılan Şirketlerin Finansman Bilgileri	61
4.2.3. Ankete Katılan Şirketlerin Kredi Derecelendirme Bilgileri	65
4.3. ANKET SONUÇLARININ YORUMLANMASI	71
5. BÖLÜM SONUÇ ve ÖNERİLER	74
KAYNAKÇA	77
EK – 1. Anket Formu	85
ÖZGEÇMİŞ	89

KISALTMALAR LİSTESİ

ASO	: Ankara Sanayi Odası
AYB	: Avrupa Yatırım Bankası
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BIS	: Bank For International Settlements, Uluslararası Ödemeler Bankası
BCBS	: Basel Committee on Banking Supervision, Bankacılık Denetimi ve Basel Komitesi
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DTM	: Dış Ticaret Müsteşarlığı
EBSO	: Ege Bölgesi Sanayi Odası
ECIP	: European Community Investment Partners, Avrupa Topluluğu Yatırım Ortaklığı Programı
GSMH	: Gayri Safi Milli Hâsıla
İTO	: İstanbul Ticaret Odası
KDV	: Katma Değer Vergisi
KGF	: Kredi Garanti Fonu
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler, (SME) Small and Medium Sized Enterprises
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
OECD	: Organization For Economic Co-Operation and Development, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TFRS	: Türkiye Finansal Raporlama Standartları
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TEB	: Türkiye Ekonomi Bankası

TEKMER	: Teknoloji Geliştirme Merkezi
TİDEB	: Teknoloji İzleme ve Değerlendirme Başkanlığı
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TOSYÖV	: Türkiye Orta Ölçekli Sanayi ve Yöneticiler Vakfı
TSKB	: Türkiye Sınaî Kalkınma Bankası
TTGV	: Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UFRS	: Uluslararası Finansal Raporlama Sistemi

TABLolar LİSTESİ

Sayfa No:

Tablo 1.1. Avrupa Birliğinde KOBİ Yapısı.....	7
Tablo 1.2. Türkiye’deki KOBİ Tanımı.....	9
Tablo 1.3. Dünyada KOBİ’lerle İlgili Bazı Göstergeler (%).....	15
Tablo 2.1. Kredi Riskine İlişkin Standart Risk Ağırlıkları Tablosu.....	28
Tablo 2.2. Basel-I ve Basel-II Arasındaki Farklar	32
Tablo 2.3. Basel-II Standart Yaklaşımına Göre KOBİ Kredilerine İlişkin Risk Ağırlıkları.....	33
Tablo 4.1. Ankete Katılan Şirketlerin İşkollarına Göre Dağılımı.....	60
Tablo 4.2. Ankete Katılan Şirketlerin Hukuki Yapılarına Göre Dağılımı.....	60
Tablo 4.3. Ankete Katılan Şirketlerin Toplam Personel Sayılarına Göre Dağılımı.....	61
Tablo 4.4. Ankete Katılan Şirketlerin Cirolarına Göre Dağılımı.....	61
Tablo 4.5. Ankete Katılan Şirketlerin Bağımsız Finans Bölümüne Sahip Olma Durumları.....	62
Tablo 4.6. Ankete Katılan Şirketlerin Finans Kararlarında Etkili Olan Kişi.....	62
Tablo 4.7. Ankete Katılan Şirketlerin Kredi Kullanma Durumu.....	63
Tablo 4.8. Ankete Katılan Şirketlerin Kullandıkları Kredinin Yabancı Kaynaklar İçindeki Payı.....	63
Tablo 4.9. Ankete Katılan Şirketlerin Farklı Banka/Finans Kurumu Kullanma Durumu.....	64
Tablo 4.10. Ankete Katılan Şirketlerin Kullandıkları Banka/Finans Kurumu Sayısı.....	64
Tablo 4.11. Ankete Katılan Şirketlerin Kullandıkları Kredi Miktarı.....	65
Tablo 4.12. Ankete Katılan Şirketlerin Mali Tablolarının Bağımsız Denetim Durumu.....	65

Tablo 4.13. Ankete Katılan Şirketlerin Basel-II Kriterleri Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumu.....	66
Tablo 4.14. Ankete Katılan Şirketlerin Sahip Oldukları Kredi Derecelendirme Bilgilerinin Kaynağı.....	66
Tablo 4.15. Ankete Katılan Şirketlerin Kredi Derecelendirme Notuna Sahip Olma Durumu	67
Tablo 4.16. Ankete Katılan Şirketlerin Basel-II Kriterleri İçin Hazırlıklara Başlama Durumu.....	67
Tablo 4.17. Ankete Katılan Şirketlerin Kredi Derecelendirme Notu İçin Girişimde Bulunmama Nedenleri.....	68
Tablo 4.18. Ankete Katılan Şirketlerin Kredi Notunun Kredi Faiz Oranına Etkisi Hakkındaki Düşünceleri.....	69
Tablo 4.19. Ankete Katılan Şirketlerin Kredi Notunun Banka Kredisi İçin Zorunlu Hale Getirilmesinin Muhtemel Etkisine İlişkin Değerlendirmeleri.....	69
Tablo 4.20. Ankete Katılan Şirketlerin Kredi Notunun Banka Kredisi İçin Zorunlu Hale Getirilmesine Uyum Süreleri.....	70
Tablo 4.21. Ankete Katılan Şirketlerin Basel-II Kriterlerine Duydukları Güven.....	70
Tablo 4.22. Ankete Katılan Şirketlerin Kullandıkları Kredi Teminatları.....	71

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No:

Şekil 3.1. Basit ve Kapsamlı Yöntemin İşleyiş Yapısı.....44

GİRİŞ

KOBİ'ler (Küçük ve Orta Büyüklükte İşletmeler), ekonomik yaşamın en önemli aktörlerindedir. KOBİ'lerin hem dünyada hem de Türkiye'de, geliştirilmesine, yaygınlaştırılmasına ve güçlendirilmesine ilişkin çeşitli projeler, program ve planlar oluşturulmakta ve çeşitli uygulamalar geliştirilmektedir. KOBİ'lerin genel anlamda ülke ekonomilerinde sahip oldukları önem yanında bu işletmelerin ulusal ve uluslararası alanda hangi kaynaklardan finansman sağlayabilecekleri araştırmaları ve mevcut olanaklardan ne şekilde yararlanabilecekleri günümüzde üzerinde önemle durulan konulardandır. KOBİ'lerde verimliliğin artırılması ve finansman problemlerinin çözümü günümüzde de güncelliğini koruyan üzerinde araştırma yapılan ve çözüm yolları aranan konular arasındadır.

Ülke ekonomileri içinde önemli bir yer tutan KOBİ'ler üzerine yoğunlaşılırken, finansman sorunları ve olanakları da tartışılmaktadır. Günümüz teknolojik altyapısı ve küresel ölçekteki rekabetin şartları KOBİ'lerin finansman olanaklarının geliştirilmesine imkân tanıyabilmektedir. Bilindiği üzere, KOBİ'lerin finansman olanaklarından belki de en önemlisi bankacılık sektörüdür. Bankacılık sektörü kapsamında yapılan hemen her düzenleme KOBİ'leri etkilemektedir. KOBİ'lerin ekonomik yaşamdaki faaliyetlerini etkileyen unsurlardan biri de Basel düzenlemeleridir.

1988 yılında ülkelerin merkez bankalarının oluşturduğu BIS (Bank for International Settlements) finansal piyasalar ve özellikle bankacılık sektörüne ilişkin arayışların sonucunda şekillenmiştir. Zamanla BIS bünyesindeki Basel komitesi tarafından Basel-I standartları olarak da bilinen düzenleme ile bankaların çalışma standartları belirlenmiş ve bankaların krizlere direncini arttırmaya yönelik, banka sermayelerinin, riskli aktiflere oranını ifade eden sermaye yeterlilik oranlarına ilişkin standartlar belirlenmiştir.

Basel-I sürecine yapılan eleştiriler ve uygulamadaki eksiklikler bankaların sermaye yeterliliği standartlarını düzenleyen ve etkili bir risk yönetimi yapılmasını gerekli kılan Basel-II standartlarını doğurmuştur. Basel-II sadece bankaları değil, bankaların finansal sistem içinde ilişki içinde olduğu KOBİ'leri de etkilemiştir. Basel-II sürecinde risklere karşı duyarlı sermayenin temini, etkin bir risk ve kontrol mekanizmasının oluşturulması, denetim ve gözetim faaliyetlerinin riske odaklanması ve erken uyarı sinyallerinin geliştirilmesi ve bunların yanında finansal sistemde etkin bir piyasa disiplininin kurulması amaçlanmıştır.

Bilindiği üzere özellikle 1990'lı yıllardan itibaren dünyadaki ekonomik krizler küresel niteliktedir. Farklı bir anlatımla, bir bölgede ya da ülkede yaşanan krizler sadece o bölge ile sınırlı kalmamakta ve birbiri ile iç içe geçmiş finansal piyasaları etkilemektedir. 2007-2008 yıllarında ABD'de kredi krizi olarak başlayan ve neredeyse tüm dünya finans piyasalarını etkileyen küresel kriz önemli bir örnektir. Bankacılık sektöründe herhangi bir krizin yaşanması durumunda bankacılık sektörünü, tüm ülke ekonomisini ve beraberinde dünya ekonomisini etkileyebilecek bir düzeye gelebilmektedir. Bugün gelinen noktada, finansal istikrarın sağlanması amacıyla yönelik olarak bankaların yeterli sermaye yapısına, etkin gözetim ve yönetimine ihtiyaç vardır. Bu amaca yönelik olarak Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) bünyesinde Basel-I ve Basel-II Kriterleri olarak adlandırılan ve dünyada kabul gören düzenlemeler oluşturulmuştur.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Basel düzenlemelerinin oluşturduğu standartlar bankacılık sektörü kadar, önemli finansman kaynağı olarak bankaları kullanma eğiliminde olan KOBİ'leri de etkilemektedir. Bu bağlamda, bu çalışmada Basel düzenlemeleri, özellikle Basel-II kriterleri ekseninde KOBİ'lerin durumu ve finansman sorunları incelenecektir. Alt başlık olarak ise, Basel-I ve Basel-II uzlaşılarının genel bir değerlendirmesi ve Basel-III'e giden sürecin analizi ve olası etkileri incelenecektir. Finansal piyasaları önemli ölçüde etkileyen Basel düzenlemelerinin niteliği, ilkeleri ve ekonomik yaşamdaki

etkileri değerlendirilecektir. Sermaye hareketlerinin serbestleşmesiyle birlikte bir ülkede başlayan bir krizin tüm dünya piyasalarını etkisi altına alabildiğini ve her gün milyarlarca doların el değiştirdiği uluslararası reel ve finansal kesim ile toplum üzerindeki olumsuz etkilerini görmekteyiz. Finansal piyasaların riskleri ve kırılganlıkları da düşünüldüğünde, bazı düzenlemeler zaman içinde gündeme gelmiştir. İlk olarak 1988 yılında yürürlüğe giren, uluslararası alanda kabul gören ve değişen finansal koşullara göre güncellenen uzlaşlar, piyasaların etkin, adil bir rekabet ortamına ve Şeffaf bir konuma ulaşmak için geliştirilmiştir.

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Günümüzde küreselleşme süreci ile birlikte ekonomik anlamda ülkeler arası ticari sınırların kalkması ve dünyanın hızla tek bir pazar haline gelmesi durumu söz konusudur. İşletmeler arasında rekabet üstünlüğü yaratan faktörler de değişmiştir. Yaşanan teknolojik yenilikler ve iletişim olanakları, işletmelerin rekabet avantajlarını da etkileyerek, geçmişte daha pahalı olan makine, teçhizat ve her türlü teknolojik unsura görece daha kolay ulaşmayı sağlamıştır. İşletmelerin rekabet üstünlüğü sağlamasında en önemli faktörlerden biri de finansman olanaklarıdır. lkeler, ekonomik sistemleri içinde önemli bir yere sahip olan KOBİ'lerin finansman sorunlarına yönelik alternatifler geliştirmektedir. Küreselleşme olgusu ile ülke ekonomilerinin neredeyse i içe geçmeleri ve finansal piyasaların küresel hale gelmesi, uluslararası bazı düzenlemeleri de gerekli kılmıştır. Bu amaçla bankacılık sektörüne ve finansal piyasalara yönelik olsa da Basel düzenlemeleri oluşturulmuştur. Ekonomik yaşamı ilgilendiren bu süreçten KOBİ'ler de etkilenmişlerdir. Bu nedenle de günümüzde KOBİ'lerin finansman olanakları ve sorunlarını tartışırken Basel düzenlemelerinin olası etkileri ve sonuçlarının değerlendirilmesi önemlidir.

Bu noktaya kadar yapılan değerlendirmeler kapsamında çalışmanın birinci bölümünde KOBİ'lerin tanımsal ve niteliksel özellikleri yanında ülkemiz ve dünya ekonomisi açısından önemi konusu değerlendirilecektir.

İkinci bölümde, BASEL düzenlemelerinin gelişimi, Basel-I ilkeleri incelendikten sonra Basel-II kriterlerinin üçlü yapısal bloğu ve içeriği değerlendirilecektir.

Üçüncü bölümde, KOBİ'lerin sorunları ve finansman olanakları incelenecektir. Basel-II çerçevesinde alınan kararların KOBİ'lere muhtemel etkileri ve KOBİ'lerin ülkemizdeki sorunları yine Basel-II ilkeleri ve buna yönelik eleştiriler kapsamında incelenecektir.

Dördüncü ve son bölümde ise, farklı sektörlerden 24 işletmeye yönelik anket uygulaması ve sonuçlarına yer verilecektir.

1. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. DÜNYA'DA ve TÜRKİYE'DE YAPILMIŞ KOBİ TANIMLARI

İşletmeler mal ya da hizmet üretmek amacıyla faaliyet gösteren kuruluşlardır. Mal ya da hizmet üretimi olarak adlandırılan faaliyetlerin amacı insan ihtiyaçlarının giderilmesidir. Bu ihtiyaçların doğru şekilde karşılanması; diğer bir ifade ile tatmin edilebilmesi, mal ve hizmetin tüketicilerin kullanımlarına, ihtiyaçlarına ve beklentilerine uygunlukları ile ilgilidir. Dolayısıyla, faaliyet alanı ne olursa olsun, bir işletmenin iktisadi ürününün değerleyicisi, üretici değil; tüketicidir. İki temel iktisadi ürün olan mal ve hizmet, gerek yapısal, gerek üretim süreci gerekse kalite değerlendirme süreci açısından farklılık arz eder. Ancak bunun yanında yani üretilen ürünün yanında işletmelerin yapısı da önemlidir. Günümüzde ekonomik yapıyı iyi anlamak ve süreci değerlendirebilmek için ekonomik sistemin tüm aktörleri ve unsurlarının iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Son yıllarda ekonomik sistemin temel aktörlerinden olan işletmelerin, en sık görülen yapılarından olan KOBİ'ler farklı özellikleri ile inceleme konusu olmaktadır.

KOBİ'ler, ekonomik yapının ayrılmaz bir parçasıdır. Günümüz düzeninde hızla değişen ve çeşitlenen tüketici ihtiyaç ve isteklerine yine aynı hızla cevap verebilen işletmeler ayakta kalabilmektedir. Rekabet gücü düşük, finansal anlamda zayıf olan KOBİ'ler için ise bu durum bir yandan avantaj, bir yandan dezavantaj niteliğindedir. Yapıları itibarıyla küçük işletmeler, esneklik gücü yüksek ve tüketici isteklerinde yaşanan değişimlere çabuk yanıt verebilen işletmelerdir.

KOBİ tanımlaması ülkeden ülkeye değişmektedir. Bununla birlikte, bir ülke içinde bile çok farklı şekil ve içeriklerde tanımlanma yapılabilmektedir. Müslümov'a göre (2008,8), KOBİ kavramını belirleyen, ekonomik seviye, zaman, sanayileşme oranı, teknoloji durumu, üretimde kullanılan teknikler, ürünün özellikleri, çalışan

sayısı vb. çok sayıda unsur nedeniyle objektif ya da üzerinde uzlaşa sağlanmış bir tanımlamaya yer verilememiştir.

KOBİ'lerin ekonomiye önemli katkıları bulunmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde istihdamın ve üretimin önemli bölümünü sağlayan KOBİ'lerin büyüebilmesi ve rekabet güçlerinin artabilmesi için, öz kaynakları dışında sağladıkları alternatif finansman olanaklarının bulunması gerekmektedir. Ortak bir KOBİ tanımının yapılamaması sadece teorik açıdan bir sorun değildir. Ülkeler bazında ya da dünya çapında KOBİ'lerin finansman sağlamak için çeşitli kredi kurumlarına başvurması durumunda, o kurumun kendi tanımına uyum sağlamaması KOBİ'lerin kredi ya da yatırım olanaklarını etkileyebilmektedir.

1.1.1. ABD'de KOBİ Kavramı

KOBİ tanımlaması, firmaların büyüklük ölçülerine göre yapılmaktadır. Bu amaçla bazı kriterler belirlenmekte ve şirketlerin bu kriterleri sağlama düzeyine göre KOBİ kavramına dâhil olup olmadıklarına karar verilmektedir.

ABD'de KOBİ'ler işçi sayısı ve satış tutarına göre tanımlanmıştır. Küçük işletmelerin her türlü bilgi ve finansman desteğini sağlamak amacıyla federal bir kuruluş olan SBA (Small Business Administration) Küçük İşletmeler İdaresi bulunmaktadır. SBA'nın küçük işletme kriterlerine göre, imalat sanayinde faaliyet gösteren işletmelerin 500-1500 kişi çalıştırması, toptancı faaliyetinde bulunan işletmelerde 500'e kadar işçi çalıştırılan ve 25 Milyon \$ ciroya sahip olması, perakendeciler ve hizmet faaliyetinde bulunan işletmelerde yıllık cironun 3-13 Milyon \$ olması gerekmektedir. ABD' de işletmelerin sınıflandırılmaları çalışan işçi sayısına göre, küçük işletmeler 1-499 işçi çalıştırılan, orta işletmeler 500-1499 işçi çalıştırılan, büyük işletmeler 1500 kişiden fazla işçi çalıştırılan işletmeler olarak konumlandırılmıştır (Akgemci, 2001, 8; Çakır, 2008, 7). ABD'de KOBİ'ler "bağımsız bir şekilde faaliyette bulunan ve faaliyette bulunduğu alanda egemen durumda olmayan işletmeler" şeklinde tanımlanmıştır (Durukan ve Müftüoğlu, 2004, 12).

1.1.2. Avrupa Birliği'nde KOBİ Kavramı

Avrupa Birliği (AB), KOBİ'lere tek bir yasal tanımlama yapılması zorunluluğu getirmiştir (Dumanoğlu ve Ergöl, 2009, 114).

KOBİ'ler (Çolakoğlu, 2002, 3):

- 250 kişiden az işçi çalıştıran,

- Yıllık satış cirosu 40 milyon €'yu geçmeyen veya arsa ve bina hariç mevcut sabit sermaye tutarı, bilanço net değerini itibariyle 27 milyon €'yu geçmeyen işletmeler olarak tanımlanmaktadır.

- 2. paragrafta tanımlanan bağımsızlık kriterine uygun olan işletmelerdir.

Avrupa Birliğinde KOBİ yapısı şu şekildedir (Çolakoğlu, 2002, 4):

Tablo 1.1. Avrupa Birliğinde KOBİ Yapısı

Toplam İşletme Sayısı	16.350.000 (%99,78'si KOBİ)
Toplam İstihdam	101.350.000 (%71.48'si KOBİ'lerde istihdam)
Ortalama İstihdam	6 İşçi/işletme
KOBİ İşgücü Verimliliği	45.000 €/İşçi
Katma Değerde İşgücü Maliyetinin Oranı	%59

1.1.3. Türkiye’de Yapılan KOBİ Tanımları

Türkiye ekonomisinin dinamiği ve istihdam deposu olan KOBİ’lerin küresel rekabetin yoğun bir şekilde yaşandığı günümüzde rekabetin gerektirdiği yeni koşullara göre yeniden yapılanmaları büyük önem taşımaktadır. Bunun için de özellikle 2000’li yıllardan itibaren tanımlama ve sınıflandırma konusuna farklı kurumlarca özel bir önem verilmiştir.

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından 2002 tarihindeki “Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı” başlıklı çalışmaya göre, 2002 yılında Türkiye’de 1.858.191 adet işletme bulunmaktadır. Bu işletmelerin %94,94’ünün 10 kişiden az çalışanı olduğu, %3,09’unun 10-49 kişi arasında kişiyi istihdam ettiği ve yalnızca %0,48’inde 50-250 kişi arasında çalışan bulunduğu bildirilmiştir. Dolayısıyla Türkiye’de 2002 yılındaki verilere göre faaliyet gösteren işletmelerin %99,89’u KOBİ niteliğinde işletmelerdir (Öner, 2009, 43).

Türkiye’de KOBİ’ler, 18.11.2005 tarihli yayınlanan Resmi Gazete ile standart bir tanıma kavuşmuştur. 18.11.2005 tarihli 25997 sayılı Resmi Gazete’ye göre KOBİ’ler, mikro, küçük ve orta büyüklükteki işletmeler olarak üç ölçekte sınıflandırılmıştır. Yönetmeliğe göre yapılan tanımlamada, 10 kişiden az istihdamı bulunan ve yıllık hâsılatı 1 milyon TL’yi aşmayan işletmeler “mikro”, 50 kişiden az istihdamı bulunan ve yıllık net satış hâsılatı 5 milyon TL’yi aşmayan işletmeler “küçük”, 250 kişiden az istihdamı bulunan ve yıllık net satış hâsılatı 25 milyon TL’yi aşmayan işletmeler “orta” büyüklükteki işletmeler olarak tanımlanmıştır (18.11.2005 tarihli 25997 sayılı Resmi Gazete). Yönetmeliğe göre KOBİ niteliği belirlenirken dikkate alınan kriterlerini iki hesap dönemi arasında kaybeden veya aşan işletmelerin de sınıf değiştireceği belirtilmiştir. İlgili yönetmeliğin yayınlanması ardından, günümüzde en sık kullanılan KOBİ tanımı olarak, 25997 sayılı Resmi Gazete tanımına atıflar yapılmaktadır.

KOSGEB tarafından yapılan KOBİ Tanımına göre, imalat, hizmet ve ticaret sektöründe faaliyet gösteriyor olma, yıllık satış cirosu veya mali bilanço toplamı

25.000.000 TL'yi geçmeme ve 250'den az çalışanı olma kriterleri aranmaktadır (www.kosgeb.gov.tr, 2011).

Geçmişte Türkiye'de KOBİ'lere yönelik faaliyetler yürüten farklı kurum ve kuruluşların ortak bir KOBİ tanımı olmamıştır. Ortak bir KOBİ tanımının olmaması ise KOBİ'lerin birtakım olanaklardan yararlanırken farklı kriterlerle karşılaşmalarına neden olmuştur. Özlem Yonar'a (2010, 1) göre, "KOBİ'lerin sıkıntılarının ortadan kaldırılması ve KOBİ'lere yönelik program ve politikaların daha etkin bir şekilde uygulanabilmesi amacıyla, Türk KOBİ tanımı Avrupa Birliği (AB) tanımı ile uyumlaştırılmıştır."

AB'nin, KOBİ'lerle ilgili tek yasal tanımlama zorunluluğuna dayanılarak Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan yönetmelik, Bakanlar Kurulu'nda 2005/9617 sayılı kararı ile 19.10.2005 tarihinde kabul edilmiştir. Buna göre ilgili yönetmelikte, ulusal KOBİ tanımı üç grupta yani personel sayısı, sermaye ve ciro kriterlerine göre sınıflandırılmıştır. (Ergül ve Dumanoglu, 2009, 114).

Tablo 1.2. Türkiye'deki KOBİ Tanımı

Birinci Grup: Mikro Ölçekli İşletme	Personel sayısı 10'dan az ve cirosu 1 milyon TL'den az olan işletmeler
İkinci Grup: Küçük Ölçekli İşletme	Personel sayısı 10-50 arası ve cirosu 5 milyon TL'den az olan işletmeler
Üçüncü Grup: Orta Ölçekli İşletme	Personel sayısı 50-250 arası ve cirosu 25 milyon TL'den az olan işletmeler

1.1.4. Basel'e Göre KOBİ Tanımı

Basel düzenlemeleri, bankacılık sektörüne belli standartlar getirme amacı ile KOBİ'leri belli standartlarla karşı karşıya bırakmıştır. Basel'e göre; 250 kişiden daha

az işçi çalıştıran, cirosu 50 milyon €'dan küçük olan, bilânço toplamı 50 milyon €'yu geçmeyen işletmeler KOBİ olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanında KOBİ'ler kurumsal ve perakende olarak da sınıflandırılmıştır. Kurumsal niteliktekiler; bir bankadaki toplam nakit ve gayri nakit kredisi 1 milyon €'dan yüksek olan, perakende nitelikli KOBİ'ler ise, bir bankadaki toplam nakit ve gayri nakit kredisi 1 milyon €'dan küçük olan firmalar olarak ifade edilmiştir (Güler ve Taner, 2008, 522).

1.1.5. KOBİ'lerin Ülke Ekonomileri İçin Avantaj ve Dezavantajları

1.1.5.1. Avantajları

Günümüzde ülke ekonomilerinde önemli bir oranda yer kaplayan KOBİ'lerin dinamik ve esnek yapıları büyük işletmelere göre daha fazla hareket alanı sağlamalarına neden olmaktadır. Bu önem artışında küreselleşme sürecinin de etkisi vardır. Hızla değişen tüketici talepleri, rekabetin hızlı ve dinamik yapısı, teknolojik yeniliklerin çok hızlanması, büyük işletmelere göre KOBİ'lere avantajlar sağlamaktadır.

KOBİ'lerin önemli avantajlarından biri de yukarıda belirtilen esneklik özellikleri ile de bağlantılı olarak müşteri ihtiyaçları doğrultusunda üretim yaparak hizmet sağlayabilme özelliklerine sahip olmaları ve işletmelerin günümüz ekonomik koşulları altında faaliyetlerini sürdürebilmeleridir.

Ertan ve Güney'e göre (2002, 2), KOBİ'lerin görevi; büyük ölçekli işletmelere ara malı temin etmek, büyük ölçekli işletmelerin yan sanayisini oluşturarak ekonomiye olan katkılarını arttırmaktır. Bunun yanında, tüketici eğilimlerine kolayca uyum sağlayarak, ürün çeşitliliği sağlaması ve özellikle eğitim seviyesinin daha düşük olduğu kesime hitap ederek, ekonomi içindeki gelir dağılımını dengeleyici bir rol oynaması diğer önemli katkıları arasında sayılabilir.

Büyük sanayi işletmelerinin destekleyicisi ve tamamlayıcısı olan KOBİ'lerin avantajları; daha az sermaye ile kuruldukları için kuruluşlarının kolay olması ve

dolaylı olarak bireysel tasarrufları teşvik etmesi, daha az yatırımla daha çok üretim ve üretim çeşitliliği yaratmaları ve bu suretle tekelciliğin kırılmasına destek olması, düşük maliyetle istihdam imkânı sağlaması, esnek içyapıları sayesinde ekonomik dalgalanmalardan daha az etkilenmesi, krizlerin etkisinden daha hızlı ve kolay kurtulması ve yeni teknolojik gelişmelere daha çabuk adapte olması şeklinde belirtilebilir (Ülker, 2006, 13).

KOBİ' ler, üretim, pazarlama ve hizmet konularında büyük işletmelerden daha fazla bir esnekliğe sahiptirler. Talepte meydana gelen değişimlere daha kolay uyum sağlarlar. Esnek yapıda oldukları için, teknolojik yeniliklere daha kolay adapte olabilirler. Bölgelerarası dengeli kalkınmayı sağlayarak, gelir dağılımındaki eşitsizlikleri azaltırlar. Bireysel tasarrufları teşvik ederler. KOBİ'ler orta düzeyde gelir sınıfını oluşturan faktörleri kapsadığı için sosyal sınıf farklarını ortadan kaldırması ve gelir dağılımında adaleti sağlaması bakımından önemlidir. Emek yoğun teknolojilerle çalışarak ve genellikle düşük vasıflı eleman istihdam ederek işsizlik oranının aşağı çekilmesine katkı sağlaması, talep değişikliklerine ve çeşitliliklerine kolay adapte olması ve bölgelerarası farklılığın ortadan kaldırması da diğer önemli noktalarındandır (Akgemci, 2001, 15).

Ekonomik krizlere karşı daha dirençli olan ve istihdam sorununun çözümlenmesinde de önemleri daha belirgin biçimde ortaya çıkan KOBİ'lerin esasında Avrupa'da 1980'lerden sonra önem kazanmış olduğu görülmektedir. Bu nedenle KOBİ'ler istihdam yaratma olanakları yaratması bakımından ekonomik yapı için avantaj sağlarlar (Bulmuş, Oktay ve Törüner, 1990, 66).

Kısaca; KOBİ'ler ekonomik ve sosyal sistemlerin denge unsuru olup, yeni iş sahalarının oluşmasında, pazardaki rekabet gücünün artmasında ve istikrarlı ekonomik büyümede etkin rol oynar (Çakır, 2008, 14).

1.1.5.2. Dezavantajları

KOBİ'ler genellikle küçük ölçekli ve dağınık yapıda olmaları nedeniyle dezavantajlı durumdadırlar. Bunun yanında, düşük verimlilik, kaynak yetersizliği ve finansman sıkıntısı nedeniyle de büyük işletmelere göre daha sorunlu bir çalışma ortamı mevcuttur (Akgemci, 2001, 16).

Ayrıca, işletme için stratejik kararların sadece işletme sahipleri tarafından alınması, sermaye yetersizliği, danışman istihdam edememe, finans ekibinden yoksunluk, finansal planlama yetersizliği, yabancı fon girişi yaratmada finansal kurumların ve bankaların desteğini alamama, AR&GE ekibinden yoksunluk, üretim ve pazarlama arasındaki koordinasyon yetersizliği, modern pazarlama tekniklerinden yoksunluk, ihale ve benzeri ticari faaliyetleri yapamama, fiziksel imkansızlık, kalifiye eleman çalıştıramama, modern teknolojilerin kullanılmaması, kayıt dışı faaliyetlerde bulunma, kurumsal yönetimden yoksunluk, mevzuat ve bürokratik değişiklikleri anlayamama ve uyum sağlayamama, sermaye piyasasının olumlu yönlerinden faydalanamama KOBİ'lerin dezavantajları arasında yer almaktadır (Dumanoğlu ve Ergül, 2009, 115).

Rekabet güçlerinin düşük olması, pazar-sektör-teknik bilgilerinin yetersiz olması, teknolojik düzeyleri-ürettikleri ürün ve hizmetlerin kalitesinin genelde düşük olması, yönetim ve organizasyon zafiyetleri olması (Akgemci, 2001, 16) konularında da bazı dezavantajları vardır.

1.2. DÜNYA EKONOMİSİ İÇİNDE KOBİ'LERİN ÖNEMİ ve ETKİSİ

Önceden de belirtildiği üzere dünya ekonomisi küreselleşme süreci ile birlikte KOBİ'lere önemli fırsatlar sunmaktadır. Artık KOBİ'ler iletişim olanakları ve teknolojik yenilikleri sayesinde dünya ekonomisine entegre olmaya başlamışlardır. Önceleri ülke içi ekonomik yaşamda daha etkin olan KOBİ'ler günümüz küresel sistemindeki yerlerini almaktadırlar. Bunun yanında uluslararası finansal piyasaların ciddi oranlarda işlem hacmine ulaşması, KOBİ'ler için yeni finansman olanakları da

yaratabilmektedir. Küreselleşme neticesinde firmaların da bundan etkilenmesi kaçınılmaz olmaktadır.

KOBİ'ler, ekonomik yapıları ne kadar farklı olursa olsun hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için önem taşımaktadır.

Özgen ve Doğan'a göre (1998, 16-20), dünyada 1945–1970 yılları arasında büyük ölçekli işletmeler önemli görülürken, dünya genelinde küresel rekabetin artması ve piyasa koşullarının hızla değişmeye başlamasının sonucu olarak 20. yüzyılın sonlarına doğru tüm dünyada büyük işletmelere yönelik bakış açısı değişmeye başlamıştır. Topal ve Kurt'a (2007, 295) göre; 1960'lara kadar en önemli konu verimliliğin artırılması ve daha fazla üretimin sağlanması olduğundan, bu dönemde görülen rekabet üretim odaklı olmuştur. 1970'lerde ise toplam arzın toplam talebi aşması ile birlikte uluslararası ticaretin önem kazanmaya başlaması, bu dönemde maliyet ve fiyat kavramlarını ön plana çıkarmış ve daha çok fiyat üzerinde rekabet başlamıştır. Ülkelerin başarısında ve geleceğinde önemli role sahip olduğu düşünülen büyük ölçekli işletmelerin, değişim ve yeniliklere uyum sağlamada zorlanmaları ve ekonomik dalgalanmalardan oldukça fazla etkilenmeleri bu yıllarda büyük ölçekli işletmelerin önemini kaybetmesine neden olmuştur.

1980'lerde "Toplam Kalite Yönetimi" anlayışının gelişmesi ile kalite kavramı önem kazanmış ve fiyat rekabetiyle birlikte kalite konusunda da rekabet yaşanmaya başlamıştır. 1990'larda yaşanan rekabette daha çok hız ve esneklik kavramları ön plana çıkmış ve bu da ürün çeşitliliğini artırmıştır. 2000'li yıllara gelindiğinde ise yenilikçi ve yaratıcı felsefenin önem kazanmasıyla müşteriye özel ürünler üretebilme konusunda rekabet yaşanmaya başlamıştır (Topal ve Kurt, 2007, 295). Dünya ekonomisi göz önüne alındığında, işletmelerin %95'inin KOBİ olduğunu, KOBİ'lerin toplam istihdamın yaklaşık %65'ini sağladıklarını ve toplam üretimin %55'ini gerçekleştirdiklerini görebilmekteyiz (Alkın, 2001, 28). Bunun dışında, KOBİ'lerin dünya ekonomilerinde yatırımların ve katma değerinin %40'ından fazlasını oluşturduğunu söylemek mümkündür (Akdeniz, 2007, 5).

Tüm bu değerlendirmeler, KOBİ'lerin ekonomi içerisinde ne denli önemli olduğunu açık bir şekilde belirtmektedir. KOBİ'lerin dünyanın farklı ülke ekonomilerinde yerini anlamak açısından bazı göstergeleri incelemek faydalı olacaktır. Tablo 1.3'de, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Japonya, Hindistan ve AB üye ülkelerinden Almanya, İngiltere ve Fransa'nın KOBİ'lerle ilgili çeşitli göstergelerine yer verilmiştir. Oranlar ülkeden ülkeye farklılıklar göstermekle birlikte, KOBİ'lerin ülke ekonomilerinde önemli bir paya sahip oldukları ve üretim, istihdam, ihracat ve yatırım göstergelerine bakıldığında ciddi bir katma değer yarattıkları görülmektedir.

Tablo 1.3. Dünyada KOBİ'lerle İlgili Bazı Göstergeler (%)

KOBİ'lerin	ABD	Japonya	Almanya	İngiltere	Fransa	Hindistan
İşletmeler İçindeki Payı	97.2	99.4	99.8	96	99.9	98.6
İstihdam İçindeki Payı	50.4	81.4	64.0	36.0	49.4	63.2
Üretimdeki Payı	38.0	40	40	29.5	45.0	27.0
İhracattaki Payı	36.2	52	52	25.1	54.0	50
Yatırımlardaki Payı	32.0	38	38	22.7	23.0	40
Kredilerdeki Payı	42.3	50	50	27.2	48.0	15.3

Kaynak: Yirik, A. (2009). *AB'de ve Türkiye'de Faaliyet Gösteren KOBİ'lerin Ekonomik Açından Değerlendirilmesi*, Uludağ Üniversitesi Dış Ticaret Programı, Bitirme Projesi, 2009, s.21.

Genel olarak bakıldığında, dünyada ekonomik anlamda yaşanan küreselleşme asıl mal ve hizmet üretiminden ziyade, bilişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler adına önem taşımaktadır. Küreselleşme olgusundan finansal piyasaların da etkilenmesi ve birtakım değişimlere maruz kalınması tüm ülke ekonomileri için çok önemli olmakla birlikte, ülkelerin bu değişimlere uyum sağlamasını zorunlu hale getirmiştir.

2. BÖLÜM

BASEL-I ve II ÇERÇEVESİNDE KOBİLERİN FİNANSMANI

2.1.BASEL'İN TARİHÇESİ

Seyidoğlu'na göre (2003, 475), İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünya ekonomisinde daha sık görülmeye başlayan bütünleşme çabaları bankacılık sektörünü de etkilemiştir. Ticari bankalar uluslararası ekonomik işletmelerin finansman kaynağı olarak birinci derecede rol oynadıkları için dünya ekonomisi içinde önemli bir yere sahiptirler. Uluslararası faaliyetleri arasında, uluslararası ticareti finanse etmek ve borçlara karşı güvence vermek, döviz işlemlerini yürütmek için farklı yabancı paralar cinsinden fonlar bulundurmak gibi işlevleri vardır. Bankaların uluslararası faaliyetlerinin ekonomik sistemde önemli bir yer tuttuğu ve uluslararası sistemin istikrarı için belirli düzenlemeler yapılması gerekliliği kaçınılmaz olmuştur.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, bankaların uluslararası ekonomik ilişkilerde önemli bir rolü vardır. Zaman içinde dünya ekonomisindeki işleyişlerin çok boyutlu hale gelmesi, iletişim olanaklarındaki gelişmeler bankacılık faaliyetlerinin belli standartlar içinde sürdürülmesi zorunluluğunu doğurmuştur.

1970'li yılların ortasında başlayan krizlerle ve para piyasalarındaki dalgalanmalar neticesinde uluslararası alanda yeni regülasyon yöntemi arayışına girilmiştir. Bu arayış, zaman içinde Basel düzenlemelerinin gündeme gelmesine neden olmuştur (Basel Committee on Banking Supervision, 2003, 1-2).

Dünyadaki finansal sistem istikrarını korumak için BIS'in kurulduğu 1974 yılından beri çalışmalar sürmektedir. BIS, ülkelerin merkez bankalarının bir araya gelerek oluşturdukları uluslararası bir kuruluştur. Bankaların dünya çapında ortak standartlarda çalışmasını sağlamak üzere, BIS bünyesinde "Basel Komitesi" oluşturulmuştur (Alkin ve Okay, 2008, 16-17).

Basel çalışmaları kapsamında, bankacılık sektörüne ortak standartlar getirilmeye ve uygulama projesi gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Çalışmalar sonucu 1988 yılında Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından bankaların yapısını güçlendirmek için Basel-I uzlaşısı hazırlanmıştır. Söz konusu uzlaşi kapsamında bankaların varlıkları ile mevcut sermaye yapıları arasında risk ilişkisi ele alınmıştır.

Atiker'e göre ise (2005, 2), Basel-I uzlaşısında bankaların üstlendikleri kredi riski, 4 sınıfa ayrılmaktadır:

1-Ana sermaye (ödenmiş sermaye + dağıtılmamış karlar) %0 risk ağırlığında,

2-Katkı sermaye (karşılıklar + rezervler + fonlar) %20 risk ağırlığında,

3-Üçüncü kuşak sermaye (piyasa riski için kullanabilen sermaye benzeri krediler) %50 risk ağırlığında,

4-Sermayeden indirilen değerler (aktifleştirilmiş giderler + mali iştirakler) %100 risk ağırlığındadır.

Zaman içinde ise, Basel-I'de bazı eksiklikler ve yetersizlikler görülmeye başlanmıştır. Bu durum karşısında ülkelerin merkez bankalarının bir araya gelerek oluşturdukları komite, finansal sistemde güven ve sağlamlığı oluşturmak, rekabet eşitliğini sağlamak ve risk için daha kapsamlı yaklaşımları ele almak amacıyla 2007 yılında Basel-II sermaye uzlaşısını uygulamaya başlamışlardır. Basel-II sermaye uzlaşısı programı; bankaları, müşterileri, derecelendirme kuruluşlarını, düzenleyici otoriteleri ve genel makro ekonomik eğilimleri doğrudan etkilenmesi planlanmıştır (ATONET, 2007).

2.2. YENİ SERMAYE STANDARDI (BASEL-II)

2.2.1. Basel-II'nin Tanımı

En genel anlamıyla, Basel-II, Basel-I'de görülen eksikleri gidermek amacıyla oluşturulan bir düzenlemedir.

Yayla ve Kaya'ya (2005, 3) göre, 2004 yılında yeni sermaye uzlaşısının (Basel-II) yayımlanmasıyla birlikte artık Basel-I'in herkes için tek elbise uygulamasının terk edilmesi hedeflenmiştir. İkinci uzlaşının daha önceki uygulamalardan farklı olduğunun kanıtıdır. Ayrıca bu yeni uzlaşıda denetim otoritesi ve piyasa disiplini kavramlarına da daha fazla ağırlık verilmektedir.

Basel-II'nin önemli bir unsuru; bilânçoları daha duyarlı hale getirmesidir. Basel-II'de sermaye rasyosu yanında kredinin türü ve vadesi, hangi teminata dayalı olduğu, kredi veren bankanın derecelendirilmesi ve risk odaklı kredi fiyatlama kriteri de dâhil edilmiştir.

2.2.2. Amaç ve Kapsamı

Basel-II kriterlerinin genel amacı, bankacılık sektöründe risk yönetimini etkinleştirmek ve piyasa disiplinini geliştirmek olarak ifade edilebilir. Bunun yanında, finansal istikrar için bankalara ilişkin sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini artırmak ve böylece bankacılık sistemini etkinleştirmek ve sağlamlaştırmak diğer amaçlar arasındadır (BDDK, 2005).

Basel-II'nin amaçları genel hatları ile şu şekilde özetlenebilir (Yüksel, 2005, 3):

1-Basel-II sürecinde sermaye yeterliliğinin ölçümlenmesi ile ilgili olarak sermaye yeterliliği ölçümlerinin yapısının genişletilmesi ve ilgili ölçümlerin risklere daha duyarlı hale getirilmesi hedeflenmiştir. Basel-II'deki hedeflerden biri düzenlemeler içinde yer alan yöntemlerin riske duyarlı olmasıdır. Bu amaçla, Basel-II

ile bankacılık sektörünün etkin risk yönetim sistemlerini kurmaları ve geliştirmeleri teşvik edilmiştir.

2-Sektörün yansıttığı değerlendirmelerle birlikte basit yaklaşımların önemli faaliyetlere ilişkin riskleri yeterli düzeyde ölçemediğinin saptaması sonucunda, Basel-II düzenlemeleri ile basitlik ilkesiyle riske duyarlılık hedeflerinin dengeli bir şekilde yer alması amaçlanmıştır. Bu amaçla, Basel-II'nin düzenlemelerin muhatabı olan aktörler için mümkün olduğunca basit ve uygulanabilir olması amaçlanmıştır (Yüksel, 2005, 3).

Basel-II'nin temel noktalarından biri de sermaye yönetiminde bankaların risk odaklı hareket etmelerini sağlamaktır. Böylece, kredilerin maliyet ve teminatları bizzat kredi alanların riskleri doğrultusunda oluşmuş olacaktır. Basel uzlaşısı ile, bankaların, etkin bir risk yönetimi konusunda yeteneklerinin artırılması amaçlanmıştır (BDDK, 2005, 3).

Basel-II ile gerçekteşen değişiklikler şu başlıklar altında sıralanabilir (Aklin ve Okay, 2008, 18).

1-BASEL-I'de yer alan, kredi riski açasından sermaye yükümlülüğünün OECD ülkesi olup olmama kriterlerine göre belirlenmesi prensibine dayanan "Kulüp Kuralı" (club rule) BASEL-II ile birlikte kaldırılmaktadır.

2- BASEL-II'de sermaye yönetimindeki kredi riskleri, krediyi alan tarafların sahip oldukları derecelendirme notlarına göre belirlenmektedir. BASEL-II içinde bulunan bazı yöntemler bağımsız derecelendirme şirketlerince belirlenen derecelendirme notlarını kullanırken, bazı ileri yöntemler kapsamında ise bankacılık denetim otoritesi iznine tabi olmak üzere bankaların kendi değerlendirmelerine dayanarak verdikleri derecelendirme notları ele alınmaktadır.

3-BASEL-I'de yer alan kredi ve piyasa riskleri için sermaye zorunluluğuna ek olarak operasyonel risk ve sermaye yükümlülüğü de eklenmiştir.

4-BASEL-II içerisinde bankaların sermaye yeterliliklerini kendilerinin değerlendirmesi istenmekte ve hem sermaye yeterliliği hem de bankanın kendisini değerlendirme sürecinin bankacılık denetim otoritesi tarafından denetlenmesi ve değerlendirilmesi istenmektedir. Basel-II kapsamında sermaye yeterliliğine ilişkin olarak Basel-II'ye özgü detaylı bilgilerin kamuya açıklanması zorunluluğu getirilmektedir. Bu husus Basel- I'de yer almamaktadır.

Özetle, Basel-II'nin amacı, özellikle bankalar için risk yönetiminde etkinliği sağlamak ve bankaların riskleri değerlendirme kapasitelerini geliştirmelerini sağlamaktır. Bununla birlikte özellikle uluslararası alanda faaliyet gösteren bankalara risk ölçümlerinde daha etkili ve daha gelişmiş yöntemleri kullanmalarını sağlamak Basel-II'nin temel hedefleri arasındadır.

2.3. BASEL-II'NİN ÜÇ YAPISAL BLOĞU

2.3.1. Birinci Yapısal Blok: Asgari Sermaye Yeterliliği

Basel-II uzlaşısının asgari sermaye yeterliliği başlıklı bölümü minimum sermaye gerekliliği üzerine odaklanmıştır. Kredi riskinin değerlendirilmesinde önemli değişiklikler yapılmıştır. Basel-I'de statik bir değerlendirme sistemi varken, Basel-II'de değerlendirme üç safhalı bir yapıya dönüşmüştür. Bunlar Standart Yaklaşım (SA), Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım (SSA) ve Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımlarıdır (Based-IRB) (Çelik ve Kızıl, 2008, 21).

Bu amaçla bankalar için geçerli olabilecek risk türlerinin ölçüm yöntemleri ve sermaye gereksiniminin hesaplanması bu başlık altında açıklanmıştır. Basel-II Uzlaşısı da, asgari sermaye gereksiniminin belirlenmesinde ölçüt olarak bankanın risk ağırlıklı varlıklarını almaktadır (Aslan, 2006, 54). Kredi ve piyasa riskleri ile operasyonel risk dolayısıyla uğranılması olası kayıplar için asgari sermaye gereksinimi oranı bankanın risk ağırlıklı varlıklarının %8'idir.

$$\frac{\text{Sermaye}}{\text{Kredi riski} + \text{Pazar riski} + \text{Operasyonel risk}} \geq \%8$$

Teker ve Ülengin'e göre (2005, 14), piyasa riskinin yanında adı geçmeyen, geçmişte risk olarak önemsenmeyen ve bu sebeple hesaplamalarda ihmal edilen, operasyonel risk kavramı, iyi yönetilemediği zaman sermayenin tamamen kaybına ve bankayı iflasa kadar götürebilen risk türüdür. Bu nedenle Basel-II sürecinde dikkate alınan unsurlardan biri olmuştur.

2.3.1.1. Kredi Riski ve Sermaye Yeterliliği Hesaplama Yöntemleri

2.3.1.1.1. Standart Yaklaşımlar

Standart yaklaşımda, öncelikle varlıkların sınıflandırılması yapılmaktadır. Krediler; hazine ve merkez bankalarına verilen krediler, diğer kamu kurum ve kuruluşlarına verilen krediler, çok taraflı kalkınma bankalarına verilen krediler, bankalara verilen krediler, menkul kıymet şirketlerine verilen krediler, şirketlere verilen krediler, perakende krediler, ikamet amaçlı gayrimenkul ipoteği karşılığı verilen krediler, ticari amaçlı gayrimenkul karşılığı verilen krediler ve yüksek risk kategorileri olarak ayrılmaktadır. Diğer varlıklar ve bilanço dışı işlemler de diğerleridir (BASEL Bankacılık Denetim Komitesi, 2004, 82).

2.3.1.1.2. İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımlar

Bankalar, ülke denetim otoritesinin onayı ile kredi risklerini kendi yöntemleriyle de belirleyebilmektedir. Yaklaşım, beklenmeyen kayıplar ve beklenen kayıplar ölçümlerine dayanır ve risk unsurları olarak ödeyememe olasılığı, ödeyememe durumunda kayıp, ödeyememede maruz kalınan risk ve efektif vade sayılmaktadır. Bu yaklaşımda da kredi riski firmalara, devletlere, bankalara ayrılmıştır (Özçam, 2004, 5).

İşsel derecelendirmeye dayalı (İDD) yaklaşımda bankalar, bankacılık portföyü risklerini, varlık kategorilerine ayıracaklardır. Söz konusu varlık kategorileri; (a) kurumsal krediler, (b) hazine ve merkez bankası kredileri, (c) banka kredileri, (d) perakende krediler ve (e) sermaye yatırımlarıdır (BIS, 2004, 73).

İDD yaklaşımları çerçevesinde ele alınan her bir varlık kategorisi için üç temel bileşen söz konusu olmaktadır (BASEL Bankacılık Denetim Komitesi, 2004, 82);

1- Risk bileşenleri: Risk parametrelerine ilişkin banka tahminleri (bazıları denetim otoritesince sağlanabilir),

2-Risk ağırlık fonksiyonları: Risk bileşenlerinin risk ağırlıklı varlıklara ve dolayısıyla sermaye yükümlülüğüne dönüştürüldüğü fonksiyonlar,

3.Asgari gereksinimler: Bankanın belirli bir varlık kategorisinde İDD yaklaşımını kullanabilmesi için yerine getirmesi gereken asgari standartlardır. Komite varlık kategorileri için temelde iki yaklaşım önermektedir. Bunlardan ilki Temel Yaklaşım, diğeri ise Gelişmiş Yaklaşım'dır.

2.3.1.2. Operasyonel Risk ve Sermaye Yeterliliği Hesabı Yöntemleri

Günümüzdeki gelişmelerle birlikte, bankalar için operasyonel riskin önemi daha da artmıştır. Son 20 yıldaki teknolojik atılımlar, finansal piyasaların gelişimi özellikle türev ürünleri ve diğer finansal yeniliklerin oluşmasına neden olmuştur (Boyacıoğlu, 2002, 51).

BASEL-II kapsamında, operasyonel risk, yeterli olmayan veya aksayan iç süreçler, bireyler, sistemler ya da harici olaylar sonucu oluşan zarar riski olarak tanımlanmaktadır. Basel-II çerçevesinde, bankalardan bu riskleri için de sermaye bulundurmaları istenmektedir (Aklin ve Okay, 2008, 18). Basel-II kapsamında risk ölçümü yapılarının nitelikleri ile orantılı olarak, bankacılık sektörüne risk duyarlılığı konusunda farklı seçenekler sunmaktadır. Bankalara risk ölçüm sistemlerini

geliştirmeleri amacıyla teşvikler söz konusudur. Bankaların, maruz oldukları riskler karşısında daha yüksek sermaye tutmaları hedeflenmiştir. Bununla birlikte, ilgili süreç içinde daha gelişmiş bir yaklaşım sayesinde, yüksek oranda bir sermaye miktarının hesaplanabilmesi mümkün olabilmektedir.

Basel-II'nin ilk prensibi olan Minimum Sermaye Yeterliliği ile kurumların maruz kaldıkları piyasa, kredi ve operasyonel riskleri için minimum sermaye gerekliliğinin hesaplanması amaçlanmaktadır. Sermaye yeterliliği standart rasyosu, asgari yüzde 8 seviyesinde olmalıdır. Basel-II hükümleri gereği, sermaye yeterlilik standart rasyosu şu şekilde hesaplanmaktadır (TBB, 2006, 6):

$$\text{SYSR} = \text{Sermaye Tabanı} / \text{Risk Ağırlıklı Varlıklar, Gayrinakdi Krediler ve Yükümlülükler} \geq \%8$$
$$\text{Sermaye Tabanı} = (\text{Ana Sermaye} + \text{Katkı Sermaye} + \text{Üçüncü Kuşak Sermaye}) - \text{Sermayeden İndirilen Değerler}$$

2.3.1.2.1. Temel Gösterge Yaklaşımı

Mazıbaş'a göre (2005, 5-6), temel gösterge yaklaşımında brüt gelir bir gösterge şeklidir. Operasyonel risk için, banka tarafından ayrılması hedeflenen sermaye yükümlülüğü Komite tarafından belirlenen katsayı (%15) ile çarpılmaktadır. Bu işlem, operasyonel riskin ölçülmesi için kullanılacak en basit yöntemdir. Yöntem, ayrıca, bankaların son üç yıllık brüt gelirlerinin %15 olarak her yıl için hesaplanan tutarlarının ortalamalarının alınmasıyla uygulanmaktadır. Ancak bu yöntem, brüt gelirlerin operasyonel risk kavramı ile bağlantılı olmadığı yönünde eleştirilere de maruz kalmaktadır. Fakat her bankaya uygulanabilir bir yöntem olması da olumlu bir özelliğidir.

Yayla ve Kaya'ya göre (2005, 6) ise, bu yöntem, bankalarda kredi riskinin ölçümünde bağımsız kredi derecelendirme kuruluşlarının verdiği notların (rating) kullanılmasını gerekli kılmaktadır. Risk ağırlıklarını belirleyen bu kuruluşlara örnek

olarak Moody's, Fitch ya da Standard & Poors verilebilir. Ancak bu kredi notu, yalnızca bankalardan kredi kullanımında bulunacak olan firmaları değil aynı zamanda ülke ve bankaya verilen kredi notlarını da içermektedir. Hangi derecelendirme kuruluşunun verdiği notların kullanılacağı ise ulusal otoritenin tercihinin bırakılmıştır. Ulusal otoriteye tanınan esnekliklerin bir diğeri de bu otoritelerin kendi ulusal para cinsinden olan risklere daha düşük risk ağırlıkları verebilmeleri imkânıdır. Ayrıca, ulusal para seçeneği Basel-II'nin Basel-I'e kıyasla ne denli daha esnek olduğunu gösteren unsurlardan biridir. Ancak ulusal otoritelerin böyle konularda kendi kararlarını alabilmeleri, onlara Basel-II kapsamında, eski uzlaşya göre daha fazla sorumluluğun düştüğü anlamına gelmektedir.

Elmas ve Öz (2009, 395), basitleştirilmiş standart yaklaşımın bağımsız derecelendirme şirketlerince verilen kredi notlarından ziyade, risk ağırlıkları, ihracat kredi kuruluşlarınca verilen notların kullanımıyla belirlendiğini ifade etmişlerdir. Standart Yaklaşım Yöntemi'nde bankalarca hem bilânço içi hem de bilânço dışı kalemlerin pozisyonlarına göre bir risk ağırlığı verilmekte ve bu risk ağırlıklarının birikmiş değeri o bankanın risk ağırlıklı aktiflerinin hesaplanmasını sağlamaktadır. Böylelikle söz konusu bankanın sermaye ihtiyacının oranı belirlenebilmektedir.

$$\text{Risk Tutarı} \times \text{Risk Ağırlığı} \times \%8 = \text{Sermaye Etkisi}$$

Operasyonel Risk – Temel Gösterge Yaklaşımı konusunda kullanılan ölçütler ise şu şekildedir.

$$\text{KBIA} = [\sum(\text{GI}_{1\dots n} \times \alpha)] / n$$

KBIA = Temel Gösterge Yaklaşımı kapsamında bulundurulacak sermaye

GI_{1...n} = Son üç yılın yıllık brüt geliri (pozitif)

n = Son üç yıl içinde brüt gelirin pozitif olduğu yılların sayısı $\alpha = \% 15$;
Komite tarafından tespit edilen sektör çapında gerekli sermaye seviyesinin sector çapında gösterge seviyesine oranı.

Temel gösterge yaklaşımı çerçevesinde bankaların operasyonel riske dönük olarak bulunduracakları sermaye yıllık brüt gelirin belirli bir yüzdesinin son 3 yıl içindeki ortalaması olarak belirlenmiştir. Yıllık brüt gelirin sıfır ya da negatif olduğu dönemlere ilişkin rakamlar bu hesaplamanın dışında tutulmaktadır. (TBB, 2006, 12-13).

Kurumsal Firmalar İçin Hesaplama Yöntemi

Korelasyon (R)= $0.12 \times (1-\text{EXP}(-50 \times \text{PD})) / (1-\text{EXP}(-50)) + 0.24 \times [1-(1-\text{EXP}(-50 \times \text{PD})) / (1-\text{EXP}(-50))]$

Vade ayarlaması (b) = $(0.11852 - 0.05478 \times \ln(\text{PD}))^2$ Sermaye yükümlülüğü (K)= $[\text{LGD} \times N[(1-R)^{-0.5} \times G(\text{PD}) + (R / (1-R)^{0.5} \times G(0.999))] - \text{PD} \times \text{LGD}] \times (1-1.5 \times b)^{-1} \times (1 + (M-2.5) \times b)$

Risk Ağırlıklı Aktifler (Risk-Weighted Assets) (RWA) = $K \times 12,5 \times \text{EAD}$

Kurumsal KOBİ Firmaları İçin Hesaplama Yöntemi

Korelasyon (R)= $0.12 \times (1-\text{EXP}(-50 \times \text{PD})) / (1-\text{EXP}(-50)) + 0.24 \times [1-(1-\text{EXP}(-50 \times \text{PD})) / (1-\text{EXP}(-50))] - 0.04 \times (1 - (S - 5) / 45)$

Vade ayarlaması (b) = $(0.11852 - 0.05478 \times \ln(\text{PD}))^2$

Sermaye yükümlülüğü (K)= $[\text{LGD} \times N[(1-R)^{-0.5} \times G(\text{PD})+(R/(1-R)^{0.5} \times G(0.999))] - \text{PD} \times \text{LGD}] \times (1-1.5 \times b)^{-1} \times (1 + (M-2.5) \times b)$

Risk Ağırlıklı Aktifler (Risk-Weighted Assets) (RWA) = $K \times 12,5 \times \text{EAD}$

Perakende KOBİ Firmaları İçin Hesaplama Yöntemi

Korelasyon (R) = $0.03 \times (1-\text{EXP}(-35 \times \text{PD})) / (1-\text{EXP}(-35)) + 0.16 \times [1-(1-\text{EXP}(-35 \times \text{PD})) / (1-\text{EXP}(-35))]$

Sermaye yükümlülüğü (K)= [LGD x N [(1-R)^-0.5 x G(PD) + (R / (1-R)^0.5 x G(0.999)] – PD x LGD]

Risk Ağırlıklı Aktifler (Risk-Weighted Assets) (RWA) = K x 12,5 x EAD

Konut Amaçlı Gayrimenkul İpoteki İle Teminatlandırılan Krediler İçin Hesaplama Yöntemi

Korelasyon (R)= 0,15

Sermaye yükümlülüğü (K)= [LGD x N [(1-R)^-0.5 x G(PD) + (R / (1-R)^0.5 x G(0.999)] – PD x LGD]

Risk Ağırlıklı Aktifler (Risk-Weighted Assets) (RWA) = K x 12,5 x EAD

PD : Temerrüde düşme olasılığı

LGD : Temerrüt halinde kayıp oranı

EAD : Temerrüt halinde risk bakiyesi

EXP : Korelasyon katsayısı

Yukarıda yer alan formüllerden de görüldüğü üzere, sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında farklı portföyler için farklı formüller kullanılmaktadır. Basel-II hesaplamalarının KOBİ'lere olan etkisini göstermek amacıyla yapılan ve çalışmanın dördüncü bölümünde yer alan endikatif çalışmada kullanılan örnekler, yukarıdaki formüllerin kullanılması ile elde edilmiştir (TBB, 2006, 13).

2.3.1.2.2. Standart Yaklaşım

Standart Yaklaşım bağlamında kredi riskleri karşılığında, bulundurulması gereken sermaye miktarı “Azaltılmış Kredi Riski” tutarı ile ilişkilendirilmiştir. Bu

miktarın hesaplanması sürecinde bankaların varlıkları ile bilanço dışı işlemleri dolayısıyla maruz kaldığı kredi riski ve bu riskin azaltılması amacıyla kullanılan kredi riski minimize etme yöntemleri dikkate alınmaktadır. Bu kapsamda dikkate alınan azaltma teknikleri, teminatlar, bilanço içi netleşme anlaşmaları ile garantiler ve kredi türevleri olarak gruplanmaktadır (Yüksel, 2005, 13-14).

Standart Yaklaşım'da ayrılan banka faaliyet kolları ve Komite'nin QIS çalışmaları ile belirlediği katsayıları şöyledir:

- 1-Kurumsal finansman (%18)
- 2-Alım satım faaliyetleri (%18)
- 3-Aracılık hizmetleri (%12)
- 4-Perakende bankacılık (%12)
- 5-Ödemeler ve takas hizmetleri (%18)
- 6-Temsilcilik hizmetleri (%15)
- 7-Varlık yönetimi (%12)
- 8-Ticari bankacılık (%15) (Çakır, 2008)

Yüksel'e göre (2005, 13-14), Basel-II süreci ile getirilen önemli değişikliklerden birisi de OECD ülkelerine yönelik uygulanmakta olan "kulüp kuralı"nın kaldırılmasıdır. Bu kuralın sona ermesi ile OECD üyesi olarak 0 risk ağırlığına sahip olan düşük kredi derecesine sahip gelişmekte olan ülke ve bankalardan alacakların risk ağırlığı %100'e kadar çıkabilecektir. OECD üyesi olmayan ve %100 risk grubunda kabul edilen bazı ülkelerin risk ağırlığı ise aldıkları dereceye göre çok daha düşük olabilecektir. Bu yöntem de uygulanış açısından Temel Gösterge Yaklaşımı'na benzemekte ancak benzer hesaplamaları yapmadan önce banka faaliyetlerinin sekiz maddeye ayrılması bakımından farklılık göstermektedir.

Standart Yaklaşım'da ayrılan banka faaliyet kolları ve Komite'nin çalışmaları ile belirlediği katsayıları şöyledir (BDDK, 2005, 4):

Kurumsal finansman (%18), Alım satım faaliyetleri (%18), Aracılık hizmetleri (%12), Perakende bankacılık (%12), Ödemeler ve takas hizmetleri (%18), Temsilcilik hizmetleri (%15), Varlık yönetimi (%12) ve Ticari bankacılık (%15).

Tablo 2.1. Kredi Riskine İlişkin Standart Risk Ağırlıkları Tablosu

Standart Risk Ağırlıkları	Ülke	Bankalar I	Bankalar II	Şirket
AAA'dan AA-ye	%0	%20	%20	%20
A+'dan A-ye	%20	%50	%50 (Uzun vade) %20 (Kısa vade)	%50
BBB+'dan BBB-ye	%50	%100	%50 (Uzun vade) %20 (Kısa vade)	BB-'ye kadar %100
BB+'dan B-ye	%100	%100	%100 (Uzun vade) %50 (Kısa vade)	BB-'nin altı için %150
B-'den aşağı	%150	%150	%150	%150
Derecelendirilmemiş	%100	%100	%50 %20 (Kısa vade)	%100
Gayrimenkul teminath krediler	Konut ipoteği karşılığında verilen krediler %50, ticari gayrimenkul ipoteği karşılığında verilen krediler %100 risk ağırlığına tabi olacaktır.			

Kaynak: TBB Araştırma Grubu, Basel Komite Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi, s. 5.

2.3.1.2.3. İleri Ölçüm Yaklaşımı

Operasyonel risklerin sayısallaştırma yöntemi ile hesaplanması, İçsel Ölçüm Yaklaşımı (İÖY) olarak ifade edilmektedir. Bu yöntem ile bankaların gerçek kayıp verilerini kullanmaları sağlanıp sermaye gereksinimi hesaplanacaktır. Ancak bu yöntem için geçmiş yıllara ilişkin detaylı bilgi ve verilere ulaşılması gerekmektedir (BDDK, 2005, 5).

Bunun yanında, Basel Komitesince belirlenmiş olan standart bir içsel ölçüm tekniği mevcut değildir. Bunun yerine bankalar tarafından sıkça kullanılan, “Kayıp Dağılımı Yaklaşımı” ve “Kalitatif Yaklaşımlar” tavsiye edilmiştir. Bankalardan kendi şartlarına ve donanımlarına en uygun yaklaşımı seçmeleri beklenmiştir. Ancak kullanımının denetim otoritesinin iznine bırakılmış olması, verilerin toplanmasındaki zorluklar, önemli miktarlarda kaynak tahsisinin gerekliliği ve ölçüm zorluğu gibi sebepler bankalara çok yüksek sermaye yükünün yüklenmesini önlemesi amacıyla (Bolak, 2007, 123-124).

Hesaplama çerçevesinde standart yaklaşımda da kullanılan 8 iş kolunun her biri için toplam 7 ayrı kayıp türü belirlenmiştir. Söz konusu kayıp türleri şunlardan oluşmaktadır (Bolak, 2007, 123):

- 1- Banka içi hile ve dolandırıcılık
- 2- Banka dışı hile ve dolandırıcılık
- 3- İstihdam uygulamaları ve işyeri güvenliği
- 4-Müşteri ürün ve işyeri uygulamaları
- 5-Banka mallarına zarar
- 6-İşlerin durması ve sistem hataları
- 7-İşleme, teslimat ve süreç yönetimi (Bolak, 2007, 123).

Ancak bu durum yeni uzlaşının operasyonel risklerin ölçümü konusunda bankalara büyük esneklikler getirmiş olmasının yanı sıra denetim otoritelerine de ileri ölçüm yöntemleri kapsamında ağır sorumluluklar yüklemektedir.

2.3.2. İkinci Yapısal Blok: Sermaye Yeterliliği'nin Denetim ve Gözetimi

İçeriği sermaye yeterliliğinin denetimi üzerine inşa edilmiş olup, bankaların risklerine karşılık tutmaları gereken sermayeyi belirleyecek içsel yönteme sahip olduklarından emin olabilmek, gözetim ve denetim otoritesinin, bankanın sermayesinin, riskini karşılamakta yetersiz kalması durumunda erken müdahale edilebilmesini sağlamak şeklindedir.

Basel Komitesi yeni düzenlemeyle gözetim prosedürlerinin kapsamını daha geniş olarak yeniden tanımlamıştır. Basel Komitesi'nin gözetim prosedürlerine yönelik yenilikler getirmesinin temel amacı; bankaların yükledikleri riskleri karşılayacak düzeyde sermaye taşımalarını sağlamak ve kendi risklerini izleme ve yönetme konusunda daha gelişmiş teknikleri geliştirip kullanmalarını temin etmektir.

Bankaların risk yönetimi uygulamalarına ve sermaye yeterliliğinin denetim otoritesi tarafından izlenmesine ve kontrolüne yönelik düzenlemeler yer almaktadır. Denetsel gözden geçirme süreci dört temel ve tamamlayıcı ilkeye dayanmaktadır (Atiker, 2005, 10):

1- Denetim otoriteleri, bankalardan asgari düzenleyici sermaye oranının üzerinde sermaye ile çalışmalarını beklemektedir ve asgari düzeyden fazla sermaye bulundurmalarını isteme yetkisine sahip olmaktadır,

2- Bir banka toplam sermaye yeterliliğini, sahip olduğu risklilik yapısıyla ilişkili olarak değerlendireceği bir yönteme sahip olmalıdır,

3- Denetim otoriteleri, bir bankanın içsel sermaye yeterliliği değerlendirmesini ve stratejisini gözden geçirmeli ve değerlendirmelidir,

4- Denetim otoriteleri, sermayenin ihtiyatlı seviyelerin altına düşmesini önlemek için erken bir aşamada müdahale etmeye çalışmalıdır (Atiker, 2005, 10).

Basel Komitesi, ulusal denetim otoritelerinden, bankaların riskleriyle orantılı sermaye gereksinimlerini ne kadar iyi belirlediklerini değerlendirmelerini ve gerektiği yerde müdahalede bulunmalarını beklemektedir.

Basel-II sürecinde, %8 oranındaki asgari sermaye yeterlilik rasyosu değiştirilmemiştir. Bu amaçla, ihtiyaç duyulan kredi, piyasa ve operasyonel riskler değerlendirilmesi ardından ortaya çıkan asgari sermaye yeterliliği hesaplama şekli şöyledir;

$$\text{Sermaye Yeterliliği} = \frac{\text{Özkaynak}}{\text{Kredi Riski(KR)} + \text{Piyasa Riski(PR)} + \text{Operasyonel Risk(OP)}} = \%8 \text{ (min)}$$

2.3.3. Üçüncü Yapısal Blok: Piyasa Disiplini

Bilindiği üzere, ekonomilerin küresel sisteme entegre olmaları ve finansal piyasaların giderek daha riskli hale gelmesi, finansal istikrarı hem ulusal hem de uluslararası alanda en önemli gündem maddesi haline getirmiştir. Basel-II düzenlemesinin üçüncü yapısal bloku bu konuya ilişkindir.

İçeriği ağırlıklı olarak bankaların piyasalara ve kamuoyuna açıklama yapmak ve bilgilendirme konusunu işlemektedir. Basel Komitesi Basel-II' de kamuoyu bilgilendirme yükümlülüğü ile piyasa disiplinini sağlamayı amaçlamaktadır. Bankalar, sahip oldukları sermaye yapısını, kredi değerlendirme sistemlerini ve diğer risk yönetim modellerini kamuoyuna açıklamakla yükümlü tutulmuşlardır (Çelik ve Kızıl, 2008, 22).

Pazar disiplini; bankaları, faaliyetlerini güvenli, sağlam ve etkili bir şekilde yönetmeleri için teşvik edecek ve üstlendikleri risklerden kaynaklanan gelecekteki olası kayıplarına karşı sağlam bir sermaye temelini sürdürmelerini sağlayacaktır. Basel-II düzenlemelerinin genel yapısına bakıldığında, denetsel gözden geçirme ve

pazar disiplininin sağlanması ile ilgili düzenlemelerin, bankacılık alanında ortaya çıkabilecek sistemik riskin önlenmesine yönelik olduğu görülmektedir (BIS, 2004, 74-76).

Tablo 2.2. Basel-I ve Basel-II Arasındaki Farklar

BASEL-I	BASEL-II
Tek bir risk ölçüm yöntemine odaklanma	Bankaların kendi iç risk yönetim metotlarında, üst denetim kontrolünden ve piyasa disiplininin daha fazla yararlanma
Her banka için aynı ölçütlerin kullanılması	Değişik yaklaşımları uygulayabilme olanağı, daha iyi bir risk yönetimini özendirici teşvikler
Geniş tabanlı uygulama imkânı	Riske daha duyarlı ölçüm metotları

Kaynak: Aksel, K., Önder ve Yalçın, H. (2004). Kredi Değerlendirmenin Geleceği: Basel II Yaklaşımı. <http://www.pwc.com/Tr/tur/about/events/training/baselII.pdf>, s.5

Kurumsal ve perakende portföy kapsamında değerlendirilecek KOBİ kredileri için kullanılacak risk ağırlıkları Tablo 2.3.'de gösterilmektedir.

Tablo 2.3. BASEL-II Standart Yaklaşımına Göre KOBİ Kredilerine İlişkin Risk Ağırlıkları

Derecelendirme Notu	AAA ile AA- arası	A+ ile A- arası	BBB+ ile BB- arası	BB- ve altı	Derecesiz
Kurumsal KOBİ Risk Ağırlığı	20%	50%	100%	150%	100%
Perakende KOBİ Risk Ağırlığı	75%	75%	75%	75%	75%

Kaynak: Basel Committee on Banking Supervision, International Convergence of Capital Measurement and Capital Standarts: A Revised Framework Comprehensive Version, 2004, s. 23.

2.4. BASEL-II ve KOBİ'LERİN DERECELENDİRİLMESİ

Derecelendirme kavramı, kredilere ilişkin katlanılacak riskin sayısal olarak ölçülmesi işlemidir.

Basel düzenlemelerinde kendine yer bulan teminatlar arasında; nakit, altın, ana endekste hisse senetleri, mevduat, yatırım fonları, borçlanma senetleri (ratinge göre), rating yetersiz ise likit ve bankalarca çıkarılmış borçlanma senetleri, ana endeks dışında fakat düzenlenmiş piyasalarda işlem gören senetler, ana endeks dışında fakat düzenlenmiş piyasalarda işlem gören senetleri barındıran fonlar bulunmaktadır. Basel-I'den farklı olarak türev ürünler de dikkate alınmıştır. Basel-II kapsamında gayrimenkul ipotekleri çeşitli şartlarda teminat olabilmektedir. Bunun yanında, borçluların ikamet etmek için kullandığı gayrimenkul ipoteğindeki kredinin risk ağırlığı %35 olacaktır. Gayrimenkul ticari amaçlı ise ilgili konudaki risk ağırlığı %100 olmaktadır. Fakat gelişmiş ve uzun süredir devam eden bir gayrimenkul

piyasaının bulunması, ipotek karşılığı kullanılacak kredinin ipotek alınacak gayrimenkulün piyasa değerinin %50'sini geçmemesi gibi koşullarda bu oran %50'ye inebilecektir (Koç, 2008, 115).

Başar'a göre (2007, 55), derecelendirme sürecinin yaklaşık olarak %50'si borçlunun ya da kredi ilişkisine girecek işletmenin anapara ve faiz ödemelerini zamanında yapip yapamayacağı üzerine odaklanmaktadır. Kredi derecelendirme kuruluşlarınca belirlenen parametreler vasıtasıyla, risk ağırlıklı varlıkların hisse senetleri ile ilişkisine, yaratılan gelir ile varlıklar arasındaki ilişkiye ve net kar marjına odaklanılmaktadır.

Derecelendirme süreci ile birlikte, işletmeler risk yönetimine daha fazla önem vereceklerdir. Bu da raporlama sistemlerinin gelişmesini zorunlu kılacaktır. Bunun yanında, bankacılık sektörünün İDD yöntemini dikkate alması KOBİ'lerin kredi imkânlarının daralması anlamına gelebilecektir. Basel-II düzenlemeleri ile işletmenin risk seviyesi ile birlikte kredinin risk seviyesi de dikkate alınacaktır. Bu çerçevede ve ortaklarının vizyonunun yanı sıra işlemin türü, krediye ilişkin teminat yapısı ve vade gibi unsurlar değerlendirmede dikkate alınacaktır. Bu açıdan bakıldığında İyi Kredi - Kötü Kredi kavramları yerine Az Riskli Kredi - Çok Riskli Kredi kavramları ortaya çıkacaktır (Yüksel, 2005, 4). Diğer bir anlatımla İyi KOBİ, Kötü KOBİ ayrımı önem kazanacaktır.

Uluslararası standartlara uyumlu muhasebe ve raporlama sisteminin kurulması, şirketin ihraç ettiği sermaye piyasası araçlarının değerini, dolayısı ile şirket değerini olumlu yönde etkilemesi, sermaye piyasası araçlarının halka arzında yüksek başarı olanağı ve şeffaflığı artırarak, şirketin ortaklarına ve hak sahiplerine güven vermesini sağlamaktadır. Böylece, şirketin içinde yer aldığı sektörde ve finansal piyasalarda marka değeri artmakta, derecelendirilen şirketin, uluslararası şirket evliliklerinde avantaj sağlamaktadır. Özellikle, KOBİ'lerin bankalardan ve sermaye piyasalarından borçlanma dezavantajlarını avantaja çevirmektedir.

Basel Komitesi, komitenin gözetim organı Merkez Bankası ve Denetim Otoriteleri Grubu'nun 10 Ocak 2011 tarihli toplantısı sonrasında, "yasal sermayenin

niteliğini artırmaya yönelik reformların son Unsurları'na ilişkin bir açıklama yapmıştır (13 Ocak 2011). Açıklamada, firma varlığının sürdürülüp sürdürülemeyeceğinin belli olduğu ve destekler nedeniyle vergi verenler zarara uğramadan önceki noktada, tüm sermaye unsurlarının zarar giderebilecek durumda olmasını sağlamak üzere bazı minimum gerekliliklere yer verilmiştir. Kriz sırasında bazı bankalar, kamunun sermaye enjeksiyonları ile kurtarılmıştır. Bu süreçte bazı uluslararası faaliyet gösteren bankaların, katkı sermaye (Tier 2) unsurlarının ve bazen ana sermaye (Tier 1) unsurlarının bile zararlarını karşılamakta yeterli olmadığı, kamu desteği yapılmamış olsa bataabilecekleri görülmüştür (BDDK, 2011, 6).

2.4.1. Derecelendirme Sistemlerine Olan İhtiyaç

Basel-II düzenlemeleri ile birlikte bankaların kredilendirme faaliyetlerinde beklenen önemli değişikliklerden birisi de derecelendirme sistemlerinin artan önemidir. Basel-II düzenlemeleri dikkate alındığında, içsel derecelendirme yaklaşımlarını kullanacak bankaların müşterilerinin kredi değerliliğini ve işlemlerinin risklilik düzeyini sınıflandırmaya tabi tuttukları derecelendirme sistemlerine sahip olmaları gerekmektedir. İdeal olarak bu sistemler ve kurulacak modeller, kredi riskinin zaman içerisindeki değişen koşullara karşı duyarlılığını ölçmekle kalmamalı aynı zamanda sermaye gereksinimlerini ve portföy üzerinde beklenen kayıpları göstererek kredi portföy modelleriyle de bir bütünlük sağlamalıdır (Başar, 2007, 56).

Bankalar tarafından kullanılan derecelendirme sistemleri, istatistik tabanlı sistemler ve yargısal sistemler olmak üzere iki ana gruba ayrılmaktadır. Derecelendirme sistemlerinin içsel derecelendirme yaklaşımlarında kullanılmasında ortaya çıkan önemli problemlerden birisi sağlıklı ve yeterli tarihsel uzunlukta verilerin elde edilememesidir. Tarihsel verilerin hangi aralığı kapsayacağı bankaların kredi portföylerine ve içsel derecelendirme yaklaşımlarının hangisinin kullanılacağına bağlıdır. Bu süre 2 ile 7 yıl arasında değişmektedir (Yüksel, 2005, 35-36).

Bu nedenle bankaların Basel-II düzenlemelerine uyum sağlayabilmeleri için bazı yükümlülükler söz konusudur. Bunlar arasında, sürecin işleyişi için teknik alt yapı yatırımları ve bu süreçte görev alacak insan kaynaklarının eğitilmesine yönelik çabaların geliştirilmesi gelmektedir (Başar, 2007, 56).

2.4.2. BASEL-II Kapsamında KOBİ'lerin Derecelendirme ve Kredilendirme Sorunları

Basel-II düzenlemesi ile birlikte bankalar tarafından uygulanacak risk yönetimi anlayışı, KOBİ'lerin kullanacakları kredilerin miktarlarını ve fiyatlarının belirlenmesini de etkileyecektir. Bunun yanında KOBİ'lerin mevcut nitelik ve niceliksel özellikleri nedeniyle bu değişime ayak uydurmaları zor görünmektedir (Koç, 2008, 114).

Örneğin, KOBİ'ler kredi işlemlerinde bilânço ve gelir tablosu istekleri ile karşılaşmaktadırlar. Avrupa'daki KOBİ'lerinin yaklaşık olarak %60'ı düzenli bir şekilde bu istek ve bilgileri sağlayabilmektedir. Bilânço ve gelir tablosu yanında bankalar geçmişe ait spesifik finansal ve stratejik bilgileri de kredi işlemlerinde dikkate almaktadırlar. İşletme büyüklüğü ile sağlanan bilgiler arasında güçlü bir ilişki olduğu düşünüldüğünde KOBİ'lerin bu süreçte karşılaşacağı zorluklar ortaya çıkacaktır. “Küçük işletmelerin yalnızca %8'i yıllık bütçe, %7'si finansal plan veya nakit akış tahminleri, %4'ü stoklar veya alacaklarına ilişkin bilgi sağlamaktadırlar. KOBİ'lerin yaklaşık olarak %33'ü bankalara hiçbir şekilde bilgi sağlamamaktadır. Bu durum Basel-II sürecinde KOBİ'lerin oldukça büyük sıkıntı yaşamalarına neden olacaktır” (Başar, 2007, 62).

Basel-II ayrıca bankadan kredi alacak firmaların kredi kalitesini veya ödeme gücünü yansıtan derecelendirme notları ve müşterinin krediyi ödememesi durumunda bankanın zararını düşürmek üzere teminatlar ve garantiler gibi risk azaltım araçlarına da dikkat çekmektedir (ATO, 2007, 20).

Koç'a göre (2008, 116), KOBİ'lerin derecelendirme gerçeğinin farkında olmaları bazı zorlukların giderilmesinde faydalar sağlayabilecektir. Örneğin, kurumsallaşma, standart kayıt düzeni oluşturulması, şeffaflığın sağlanması, bunların temin edilmesi, karşılığında ucuz finansman sağlanabileceği, KOBİ'ler tarafından bilindiği takdirde KOBİ'ler de kendilerini sürece uyumlaştırabileceklerdir. Derecelendirmede nicel faktörlerin yanı sıra nitel faktörler de önem taşıdığı için aşağıdaki konulara KOBİ'lerin özel bir önem göstermesi gerekmektedir.

Bunlar;

1-Yönetim, yönetim yapısı, personel

2-Amaçlar, ürün ve hizmet gelişimi

3-Muhasebe, kontrol ve risk yönetimi

4-Finansal yönetim,

5-İç süreçler, ürün/hizmet ve teknoloji,

6-Satış ve pazarlama faaliyetleri, pazar konumu, rekabet

7-Müşteriler ve tedarikçiler

8-Güvenilirlik ve açık iletişim.

9-Kayıt dışı işlemlerinin kayıt içine alınması (Koç, 2008, 116) şeklinde sıralanabilir.

İşletmelerin risklerini karşılayabilecek farklı finansal araçların kullanımı, sermaye yapılarını mümkün olduğu ölçüde güçlendirmelerini sağlayabilecektir. Böylece derecelendirmede olumlu sonucun alınmasına yardım edecektir. Basel-II ile beraber KOBİ'ler de dahil olmak üzere tüm işletmeler için, daha az maliyet anlamına geleceği için bağımsız denetime ihtiyaçları artacaktır (Koç, 2008, 117).

Bunun yanında, küçük işletmelerde genellikle muhasebe departmanının bulunmaması Basel kriterlerine göre düşük maliyetle kredi bulmalarını zorlaştıracaktır. Ayrıca bu tarz işletmelerin finansal anlamdaki yönetim becerilerinin az olması ve genellikle yöneticilerin rutin işlerle boğulmaları bankalardan istenen muhasebe bilgileri ya da iş planlarında ihmellere neden olmaktadır. Bu durumda küçük işletmelerin finansman sorunları üzerine yeniden düşünmeleri gerekmektedir (Başar, 2007, 62).

3.BÖLÜM

BASEL DÜZENLEMELERİ KAPSAMINDA KOBİLERİN FİNANSMAN SORUNU ve TÜRKİYE

3.1. KOBİ'LER ve FİNANSMAN SORUNLARI

KOBİ'lerin finansman olanakları gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde farklılık göstermektedir. Sermaye piyasalarında derinliğin sağlanamadığı ülkelerde banka ve banka dışı finans sektörünün, finansman sağlamada en önemli kaynak olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Gelişmiş ülkelerde KOBİ'lere yönelik sermaye piyasalarının oluşturulduğu, ilgili piyasalardan KOBİ'lerin fon sağlayabildiği ve bu piyasaların büyüklüklerinden kalıcı bir sermaye piyasası kültürü oluştuğu gözlemlenmektedir.

KOBİ'lerin yararlanabileceği başlıca finansman kaynakları, finansal kurum ve kuruluşlardan sağlanan fonlar, özkaynaklar, kamu destekleri, ticari borçlar, ortak ve iştiraklere olan borçlardır.

Düşük kar marjları, KOBİ'lerin oto finansman olanağını sınırlandırmaktadır. Ayrıca, KOBİ'lerin çoğunlukla emek yoğun sektörlerde faaliyet göstermesi veya emek yoğunluğu yüksek teknolojiler kullanması, yıpranma payı karşılıklarıyla ve gizli yedek akçe oluşması yoluyla finansman olanaklarını azaltmaktadır.

KOBİ'lerin ekonomik yaşam içindeki faaliyetlerinde finansman olanaklarının başında, kredi ağırlıklı finansman biçimi gelmektedir.

Son yıllarda banka ve KOBİ ilişkileri daha da artmıştır. Bunun yanında, uluslararası alanda yaşanan gelişmeler, Basel-II sermaye yeterliliği düzenlemesi kapsamında belirlenen altyapının tamamlanmasına istinaden finans sektöründe önemli gelişmeler söz konusudur. Banka dışı kredi ağırlıklı finansman yöntemlerinde

ise faktoring, finansal kiralama ve satıcı kredileri söz konusudur (Aklin ve Okay, 2008, 18-19). Bunun yanında, sermaye piyasaları da KOBİ'lerin finansman kaynakları arasında yer almaktadır.

KOBİ'lerin öz kaynakları dışında sağlayacağı finansman ile rekabet güçlerini arttıracakları ve bunun etkilerinin ekonomiye olumlu yansıtacağı düşünülmektedir. KOBİ'lere özellikle kamu kurumları tarafından sağlanan destekler ve hükümetlerin izlediği politikalar önem arz etmektedir. Teknoloji ve bilişim sektöründe faaliyet gösteren ve büyüme potansiyeline sahip işletmelere, sundukları projeler doğrultusunda finansman desteği sağlanması gerekmektedir.

KOBİ'lerin finansman olanakları gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde farklılık göstermekte, sermaye piyasalarında derinliğin sağlanamadığı ülkelerde banka ve banka dışı finans sektörünün en önemli finansman kaynağı olmaktadır. Gelişmiş ülkelerde KOBİ'lere yönelik sermaye piyasalarının oluşturulduğu, ilgili piyasalardan KOBİ'lerin fon sağlayabildiği ve ilgili piyasaların büyüklüklerinden kalıcı bir sermaye piyasası kültürü oluştuğu gözlemlenmektedir.

Basel-II, kredi değerlendirmede derecelendirme sistemini getirecek ve kredi talebinde bulunan KOBİ'ler de kredi notları ile değerlendirilecektir. Bu yeni sisteme uyum sağlama konusunda, KOBİ'lerin gerekirse danışmanlık hizmeti alarak hazırlık yapmaları ve işletme yapılarını gözden geçirmeleri gerekmektedir.

KOBİ'lerin finansman olanaklarının Basel kriterlerinde ne ölçüde değerlendirildiği ve etkilerinin ne şekilde olduğu konusunun incelenmesinde fayda vardır.

Basel-II ile beraber küresel finans sisteminde önemli bir değişim süreci başlamıştır. Basel Komitesi Yeni Uzlaşmaya geçmek isteyen ülkelere hazır reçeteler sunmamaktadır (Yayla ve Kaya, 2005, 47). KOBİ'lerin gelişiminin sağlanması, içinde bulunulan ekonomik koşullara bağlı olmakla birlikte bu işletmeler ölçeklerine bağlı olarak büyük işletmelerin karşılaştığı sorunların dışında başka sorunlarla da uğraşmaktadırlar (Aklin ve Okay, 2008, 20).

Müftüoğlu'na göre (2002), KOBİ'lerde büyük işletmelerden farklı olarak ayrı bir finansman bölümü bulunmamakta, orta ve üst düzey personel istihdam etme konusunda yaşadıkları sıkıntıların bir sonucu olarak işletmede finansman uzmanlarının istihdam edilmesi de mümkün olmamaktadır. Genel olarak işletmenin finansman işlevine ilişkin görevler “idari-mali işler ve muhasebe bölümü” tarafından yerine getirilmektedir. Ancak bu bölümlerde çalışan personelin işletmenin finansmanı konusunda gerekli yetkinliğe sahip olamaması, bu konuda zaten sıkıntılar yaşayan KOBİ'lerin karşılımlarına çıkan finansal imkânları yeterince değerlendirememesine neden olmaktadır.

3.1.1. Bankalardan Kaynaklanan Sorunlar

Ülke ekonomilerinde bankacılık sektörünün sorunları ya da yaşanan krizler doğrudan KOBİ'leri etkilemektedir. Bunun yanında bankaların kredi işlemlerinde benimsedikleri yöntemler ya da bu süreçteki istikrarsızlıklar KOBİ'lerin finansman olanaklarını etkilemektedir. Özellikle Türkiye gibi, neredeyse her on yılda bir kriz yaşayan ülkeler için KOBİ'lerin finansman sorunlarının bankacılıkla ilgili boyutu önemlidir. Türkiye'de de, dünyada olduğu gibi, birincil finansman kaynağı bankalardır. Özellikle 2001 krizi sırasında birçok KOBİ'nin yaşadığı sorunlar ve hatta iflaslar, bu alandaki sorunları gözler önüne sermektedir.

Koç “Basel-II ve Kredi Teminatları” ilişkisinde (2008, 115), KOBİ'lerden istenen kredi karşılığında verilecek teminatlar Basel-II ile değişmektedir. KOBİ'ler kredi talep ederken istenen teminatları sağlamakta zorlanmaktadır. Basel-II öncesinde teminat kabul ettirdiği bazı araçların bundan sonra teminat olarak kabul edilmemesi ile karşı karşıya kalınca daha da zorlanacaklardır.” Bu nedenle KOBİ'lerin bu konuda da bilgilendirilmeleri ve bu yeni koşullara hazırlıklı olmaları sağlanmalıdır. Bu yeni yapıda bankalar alınacak teminatların gerekli korumayı ve güvencyi sağlayabilmesi için KOBİ'lerden daha güçlü teminatlar talep edebileceklerdir.

Basel-II, her bankanın risk profilinin farklı şeklide belirlenmesi, banka üst yönetiminin mesleki sorumluluklarının arttırılması, risklerin daha duyarlı ölçülmesi ve finansal tabloların bankanın gerçek durumunu en iyi biçimde yansıtacak şekilde açıklanması suretiyle finans sektörünün aktörleri arasında asimetrik bilginin minimuma indirilmesine bağlı olarak daha sağlam ve istikrarlı bir finans sektörünün teminini hedeflemektedir. Daha sonra da bankaların finansal ilişki içinde olduğu işletmeler ve ağırlıklı olarak KOBİ'lerle olan ilişkilerini sağlıklı bir düzeye getirmesi amaçlanmaktadır (Aklin ve Okay, 2008, 21).

Basel-II ile birlikte risk yönetimine ağırlık verilmesi nedeniyle, sektördeki bilgi kalitesinin önemi artacaktır. Çünkü bankaların kredi müşterilerinin şirket içi konularda daha fazla bilgi talep etmesi durumu yaşanacaktır. Basel-II düzenlemeleri KOBİ'lerin muhasebe ve idari maliyetlerinin artmasına neden olacaktır (Başar, 2007, 65).

Basel II sürecinde getirilen mevcut düzenlemeler bankalardan kredi kullanımı konusunda kısıtların ortaya çıkması ve kredi maliyetlerindeki artış gibi nedenlerle KOBİ'ler banka arasındaki kredi ilişkisi önem kazanmaktadır (BDDK, 2005, 37). Gelişmiş ülkelerde KOBİ'ler finansal piyasalar sayesinde maliyetsiz olarak kaynak bulabilmekte ya da ortaklıklar kurarak kaynak bulabilmektedirler. Ancak Türkiye'deki KOBİ'ler finansal piyasalarda aktif yer almadıkları ve aile işletmeleri niteliğinden çıkıp kurumsallaşmadıkları için ortaklıkları etkin şekilde kuramamaktadırlar. BASEL-II'nin kredi süreçlerindeki detaylı düzenlemeleri ise, Türkiye'deki KOBİ'ler için riskler içermektedir. Bu riskler, özellikle halen tek kaynağını bankalar olarak gören KOBİ'leri finansman konusunda zor durumda bırakabilecektir (TBB, 2006, 53).

3.1.2. Finansal Piyasalardan Kaynaklanan Sorunlar

Gelişen finansal piyasalarla birlikte, KOBİ'ler için alternatif olanaklardan biri finansal piyasalardır. Özellikle gelişmiş ülkelerde KOBİ'ler finansal piyasalara

açılma konusunda ciddi bir mesafe almışken, Türkiye’de bu süreç daha sorunludur. Bu durumun nedenleri arasında işletmelerin kurumsal ya da yasal statüsü bulunmaktadır. KOBİ’lerin hukuki yapıları da sermaye piyasasının kullanımı açısından sorun teşkil etmektedir. Örneğin, menkul kıymet ihraç etmek için A.Ş. statüsünde olunması gerekirken, KOBİ’lerle ilgili istatistiklere bakıldığında A.Ş. statüsünde olanların oranının çok düşük düzeyde kaldığı görülmektedir. Bu da önemli bir finansman sorunu yaratmaktadır. Sorunların çözümü konusunda ise, finansal mekanizmada KOBİ’lere özgü finansal kurumlar oluşturmak, onların sermaye piyasalarına açılmasını sağlamak önemlidir. (KOSGEB, 2000, 70-73)

Bir diğer finansal sorun ise, finansal piyasalardaki aktörler, KOBİ’leri büyük ya da kurumsal işletmelere kıyasla daha riskli görmektedirler. Bu nedenle, tercih edilme olanakları büyük işletmelere göre daha kısıtlıdır.

3.1.3. Sermaye Yetersizliğinden Kaynaklanan Sorunlar

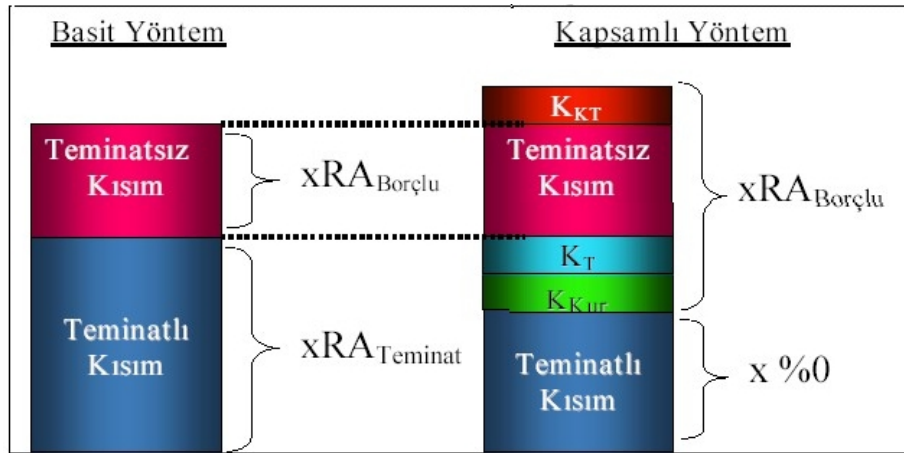
Türkiye’de KOBİ’ler yeterince sermaye birikimine sahip olmadıkları için, ihtiyaçları konusunda kaynak temini konusunda önemli sorunlar yaşamaktadırlar. Devlet teşvik ve desteklemelerinin de istikrarsız bir görüntü vermesi, kısa vadeli ve popülist politikalarla sürdürülmesi de sorunları derinleştirmektedir. Sermaye yetersizliği içindeki KOBİ’ler Türkiye’de ya da küresel sistemde yaşanan bir krizden kolay etkilenmektedir. Bunun yanında sermaye yetersizliği devlet desteği ve bankalara olan KOBİ bağımlılığını arttırmaktadır.

KOBİ’ler çoğunlukla özsermaye ile kurulduğu için, ilgili süreçte özsermayenin yetersiz olması girişimciler için engel teşkil etmekte ve ilerleyen yıllarda işletmelerin başarısızlığına yol açmaktadır (Aras ve Müslümov, 2001, 11). Ancak bu durumda dahi örneğin bankalar nezdinde kredibilitelerinin düşük olması sebebiyle yatırımların finansmanında kullanabilecekleri uzun vadeli kredi temininde zorluklarla karşılaşmaktadırlar.

Türkiye’de orta vadeli kredi oranı düşük olduğundan; KOBİ’ler, orta vadeli yatırımlarını finanse etmekte özkaynakları yetersiz kaldığında, kısa vadeli banka kredilerine başvurmak durumunda kalabileceklerdir. Orta vadeli bir yatırım için kısa vadeli kredi kullanıldığı için de firma yatırımının karşılığını alamadan geri ödeme süresi başlayacak ve işletme mali krizle karşılaşabilecektir. Bu duruma düşmek istemeyen KOBİ’ler de kredi almaktan çekinmekte ya da yeni yatırımdan kaçınmaktadırlar.

Çelik ve Kızıl’a göre (2008, 27), Basel II uzlaşısının, teminatlar kapsamında üç farklı yöntemi bulunmaktadır. Bu yöntemler bankaların kullandıkları risk yönetim sistemlerine göre değişiklik göstermektedir. Bunlar, basit yöntem – kapsamlı yöntem – temerrüt halinde kayıpların bankalarca hesaplandığı yöntemlerdir (IRB). Temerrüt halinde kayıpların bankalarca hesaplandığı yöntem; temel yöntem ve geliştirilmiş yöntem olarak ikiye ayrılır. Burada bankaların kullandıkları yöntemlere göre borçlardan istedikleri teminatlar da değişiklik göstermektedir.

Şekil 3.1. Basit ve Kapsamlı Yöntemin İşleyiş Yapısı

Yukarıdaki şekilde görüldüğü gibi kapsamlı yöntemde riskler ve bu risklerin karşılığında alınan teminatlar her iki tutarın da zaman içinde değişebilirliğine bağlı olarak azalmakta ya da artmaktadır. Elde edilen tutar ise karşı tarafın risk ağırlığı ile çarpılmaktadır. Riskler uygun kesintiler (K_{KT}) vasıtasıyla arttırılmakta, alınan

teminatlar uygun kesintiler (K_T) vasıtasıyla azaltılmakta ve sonrasında artırılmış risk ile azaltılmış teminat tutarı arasındaki fark, karşı tarafın risk ağırlığı ile çarpılmaktadır. Kapsamlı yöntemde, risk ile teminatın ayrı para cinslerinden olması durumunda ek bir kesinti (K_{KUR}) uygulanmaktadır. RA ; risk ağırlığını, $xRA_{Borçlu}$; borçlu açısından risk ağırlığını, diğer teminat olarak belirtilen $xRA_{Teminat}$ ise, teminat açısından risk ağırlığını ifade etmektedir.

KOBİ'lerin finansal tablolarının düzenli ve standartlara uygun şekilde düzenlenmesi önem taşımaktadır. KOBİ'lerin sermaye yapılarını sağlamlaştırması, likidite ve karlılık durumlarını iyileştirecek ve nakit akımları üzerindeki belirsizlikleri azaltacak önlemleri almaları, kayıt dışı faaliyetlerini kayıt altına almaları, kredi değerliliklerine dolayısıyla derecelendirme notlarına olumlu yansıtacaktır (Başar, 2007, 61-63).

3.2. BASEL-II ve BANKACILIK SEKTÖRÜ

Finansal sistem içinde hemen her dönemde belirsizlikler söz konusudur. Bunun yanında, modern finansal sistem, sektördeki belirsizliklerin ölçülebilir ve fiyatlanabilir bir riske dönüştürülmesi için risk yöntemleri de beraberinde sunmaktadır. Bu yöntemler, herhangi bir finansal işletmenin karşılaşılabileceği piyasa riski, anapara riski, likidite riski, operasyon riski gibi unsurların yönetimine yardımcı olur. Basel-II ise bu risklerle ilgili yeni açıklamalar sunmaktadır (Özince, 2005, 18).

Buch'a göre (2000, 4), ilk önceleri bu kriterler, G-10 ülkeleri için belirlenen kriterlerdir. Basel-II kriterlerinde daha önce de ifade edildiği gibi OECD Kulübü'ne üye ülkeler için farklı, üye olmayan ülkeler içinse farklı risk ağırlıkları vardır. Üyelik avantajlarından yararlanabilmek için bu kriterler, diğer ülkelerin de üye olmasının teşvik edilmesine ve küresel anlamda kabul görmüş belirli bir standardın oluşturulmasına imkân vermektedir. Gelişmekte olan ülkelerin, bu kriterlere uyum sağlarken negatif bir etkiye neden olacağı düşünülmektedir. Örneğin, 1990 yılı ortalarında Güney Kore, finansal piyasalarında serbest sermaye hareketlerine ilişkin

düzenlemeler yaparak, OECD Kulübü'ne girmeye çalışmıştır. Kriterleri tutturamayan ülkelerin uluslararası finansal sistemde borçlanabilmeleri daha kolay olabilmektedir. Böylece bir kriz döneminde mali zorluklar kısa dönemli sermaye hareketleri sayesinde daha kolay atlatılabilmektedir.

Basel düzenlemelerinin bankacılık sektörü ile ilgili boyutunda yöneltilen eleştiriler ise şu şekilde özetlenebilir (Ökmen, 2005, 17-19):

1-Basel uzlaşmaları özkaynaklar ile varlıklar arasındaki bağı koparmaktadır.

2-Basel uzlaşmaları riskin kendisini değil, hayali risk kavramlarını esas almaktadır.

3-Basel uzlaşmalarında esas alınan risk grupları, derecelendirme katsayıları ve öngörülen minimum sermaye rasyoları bilimin ispatladığı rakamlar değildir.

4-Basel uzlaşmalarına dayanılarak bankalar arasında uygulama birliği yaratılamaz.

5-Basel uzlaşmaları risk yönetimi ağırlıklı olup, minimum, maksimum veya optimum sermaye hesaplamalarına kaynaklık edemez.

6-Basel uzlaşmalarında katsayıların varsayılmış olması modelin başarısını zayıflatmaktadır.

7-Basel uzlaşmalarında, getiri oranları sabit veya değiştirilemez olan getirili varlıklara sınır getirilmeyerek riskin ucu açık bırakılmıştır.

8-Basel uzlaşmalarında kaldıraç oranları ihmal edilmektedir.

9-Basel uzlaşmalarında bilanço içi ve dışı kavramları birbirine karıştırılmaktadır (Ökmen, 2005, 17-19).

BDDK'nın Mart 2011 tarihinde yayınladığı "Bankacılık Sektörü Basel-II İlerleme Raporu"na göre, "bankacılık sektörünün toplam aktif büyüklüğünün %40,91'ini oluşturan bankalar bireysel bazda, %30,56'sını oluşturan bankalar ise

konsolide bazda CRD(Capital Requirements Directive)/Basel II'ye geçişe ilişkin strateji ve politikalarını yönetim kurullarının onayına sunmuş veya söz konusu strateji ve politikaları yönetim kurullarına onaylatarak uygulamaya koymuştur. Söz konusu orana strateji ve politikalarını hazırlamakta olan bankalar da dâhil edildiğinde sektör aktiflerinin %80'e yakın bir kısmını oluşturan bankaların strateji ve politikalar üzerinde çalışma yapmış olduğunu" (BDDK, 2011, 2) bildirmiştir.

3.3. BASEL-II ve KOBİ'LERE ETKİSİ

KOBİ'ler Basel-II'den en çok etkilenecek birimler arasında bulunmaktadır. Bu durumun en önemli nedeni ise, KOBİ'lerin kaynak sağlamak amacıyla en önemli finansman kaynağı olarak bankaları görmesi ve kullandırılan kredilerin bankalar açısından kredi riski kapsamında yer almasıdır. KOBİ'lerin, bankaların sermaye yeterliliklerini kredi riski kapsamında etkilemesi söz konusu olacaktır (Kalaycı ve Kaya, 2009, 100).

Basel-II işletmelerin küçük ve büyük ölçekli olarak sınıflandırılmasını kredi risk derecelerini tespit etmek için kullanılmaktadır. Risk odaklı kredi fiyatlandırması açısından işletmeler bankanın perakende portföyü içinde veya kurumsal portföyü içinde olarak iki grupta toplanmaktadır. KOBİ'lerin banka portföyü içerisinde tanımı "Kurumsal KOBİ" ve "Perakende KOBİ" şeklinde tanımlanmakta olup, bir bankadaki toplam kredisi (Nakit+Gayrinakit) 1 milyon €'nin altında kalan KOBİ'ler Perakende Krediler Portföyü içerisinde değerlendirilmekte, 1 milyon €'nin üstünde kredi toplamına sahip KOBİ'ler ise Kurumsal Krediler Portföyü içerisinde değerlendirilmektedir (Kutlu ve Demirci, 2008, 207).

KOBİ'lere açılacak kredilerin Basel-II'den ne şekilde etkileneceğini, banka tarafından kullanılacak yaklaşıma, KOBİ'lerin satış büyüklüğüne, kullanılacak kredinin tutarına ve teminatların kalitesine göre değişmektedir (Atiker, 2007, 12). Günümüz ekonomisinde KOBİ'lerin önemi giderek artarken, bu alandaki uluslararası standartlar da geliştirilerek KOBİ'leri de kapsayan bir düzeye ulaşmıştır. KOBİ'ler

OECD ekonomilerinde %95’lik bir paya ulaşırken %60-70 düzeylerinde de istihdam olanağı sağlamaktadır (Aklin ve Okay, 2002, 19-20). Basel sürecinin olası etkisi, sadece KOBİ’leri değil aynı zamanda ülke ve dünya ekonomisini de etkileyecektir.

3.4. BASEL-II ve KOBİ’LERİN FİNANSMAN SORUNLARI

KOBİ’ler tüm dünyada ülke ekonomilerinin büyük kısmını oluşturmaktadır. KOBİ’lerin ülke ekonomilerine, üretime, ihracata, istihdam artışına ve gelir dağılımına olumlu etkileri, uygulanan ekonomik politikalar ve hazırlanan kalkınma planları içerisinde yerlerinin daimi olmasına neden olmaktadır. KOBİ’lerin özkaynakları dışında sağlayacağı finansman ile rekabet güçlerini arttıracakları ve bunun etkilerinin ekonomiye olumlu yansıtacağı düşünülerek, KOBİ’lere özellikle kamu kurumları tarafından sağlanan destekler ve hükümetlerin izlediği politikalar önem arz etmektedir. Teknoloji ve bilişim sektöründe faaliyet gösteren ve büyüme potansiyeline sahip işletmelere, sundukları projeler doğrultusunda finansman desteği sağlanması gerekmektedir.

KOBİ’lerin ekonomik yaşam içinde etkinlikleri ve verimliliklerini belirleyen önemli unsurlardan biri finansman olanaklarıdır. Finansman ihtiyaçlarının giderilmesi için kullanabilecekleri kaynaklar; özsermaye, banka kredileri, satıcı kredileri, finansal kiralama, faktoring, forfaiting, sermaye piyasası yoluyla sağlanan fonlar ve devlet tarafından sağlanan destek ve yardımlardır.

Aras’a göre (2007, 14) ise, Basel-II Uzlaşısı, KOBİ’leri finansal ve yönetsel olarak disipline edecek ve firma başarısızlıklarının bu yolla önlenmesi mümkün olabilecektir. KOBİ’lerin risk ağırlıkları bu konuda uzman olan bankalar tarafından daha doğru değerlendirilecektir. Basel-II Uzlaşısı ile bankalardan kredi alabilecek nitelikteki KOBİ’ler aynı zamanda kredi ilişkisi dışında da kullanabilecekleri “finansal bir nota” sahip olabileceklerdir. Bankalar tarafından kredi değerlemesi sırasında ortaya çıkan tespitler KOBİ’lerin gelecek finansal kararlarında ve planlarında kullanılacak değerli bilgiler sağlayabilecektir.

Basel-II, bankalarla kredi ilişkisi içinde olan KOBİ'lerin daha verimli çalışmalarını sağlayan bir kurallar bütünüdür. KOBİ'lerin daha verimli çalışması, ülke ekonomisine pozitif yönden katkılar sağlayacaktır. KOBİ'ler Basel-II'ye uyumda ciddi sorunlarla karşı karşıya kalacaklardır. Örneğin kayıt dışılık ülke KOBİ'lerinin çok önemli bir sorunudur. Firmalar kayıt dışı işlem yaparak vergi yükünden kurtulmaktadırlar. Finansal tabloların gerçeği yansıtmadığı durumlarda firmaların alacakları derecelendirme notları düşük olacaktır.

KOBİ'lerin, günümüzde yaşadıkları birçok sorunun temelinde sermaye faktörünün bulunduğu söylenebilir. KOBİ'ler sermaye yapısı bakımından büyük işletmelere oranla daha kırılgan bir yapıya sahip olduğu için finans kaynaklarına yeterince teminat veremediklerinden dış kaynak bulmakta zorlanmaktadırlar (Aklin ve Okay, 2002, 20). Sermaye yetersizliği dolayısıyla kapasite artırımına gitme imkânları da sınırlıdır. İşletme yönetiminin bizzat işletme sahibinde olması, yönetim sorunlarının yanında finans, üretim vb. diğer sorunlarla da işletme sahibinin ilgilenmesini gerektirmektedir. İşletme sahibinin her türlü sorunu gidermeye çalışması ise çözümü geciktirmekte ve güçleştirmektedir (Çetin, 1996, 156-157).

İşletmelerin yatırım döneminde başlayan finansman sorunları işletmenin faaliyeti süresince devam etmektedir. Bu konudaki çalışmalar, Türkiye'de faaliyet gösteren KOBİ'lerin karşılaştığı finansman sorunlarının en önemli nedenlerinden birinin özsermaye yetersizliği olduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye'de bankacılık sektörünün büyük ölçekli işletmelere yönelik pazarını genişletme çabaları, ekonomik istikrarsızlık, devletin sağladığı teşvik politikalarının yetersizliği ve siyasi istikrarsızlık sayılabilecek diğer nedenlerdendir. İşletmelerin tedarik, üretim, pazarlama ve finansman gibi halkaları birbirine bağlı olduğundan herhangi birinde meydana gelebilecek bir kopma işletmenin tüm birimlerini etkilemektedir (Sabuncuoğlu ve Tokol, 1991, 30).

Türkiye'de KOBİ'lerin bazen farklı kurumlara yönelik farklı mali raporlar hazırlamaları söz konusudur. Bu şartlar altında, KOBİ bilançolarının, bankalar için negatif sermaye oranı ve bilançodaki zarar gibi gerekçelerle kredilendirmeye uygun

olmaması, KOBİ'lerin derecelendirme sürecinde yaşayacağı zorluklardan sadece biridir. Ancak Basel-II ile birlikte iyi hazırlanmış bir rapor, açık ve şeffaf yönetim, mali işlerdeki etkinliklerin sağlanması da KOBİ'lerin kredilendirme süreçlerini kolaylaştıracak ve finansman sorunlarının çözümünde önemli bir rol oynayacaktır (TBB, 2004, viii).

Düşük risk ağırlığına sahip işletmeler, bankalardan düşük maliyetli kredi kullanma olanağına sahipken, yüksek riskli işletmeler ise kredi bulmakta zorlanacaktır. AB entegrasyonu çerçevesinde Basel-II Uzlaşısı ile ortaya çıkan ve AB'nin kabul ettiği KOBİ kriterleri incelendiğinde Türkiye'deki KOBİ kriterleri ile arasında büyük farklar vardır. Kurumsal KOBİ kredileri bir dışsal derecelendirme kuruluşundan alacakları derecelendirme notuna göre %0 - %150 arası değişen risk ağırlıklarına tabi tutulabileceklerdir. Perakende KOBİ'lerde ise; herhangi bir derecelendirme yoksa kredi risk ağırlığı otomatik olarak %75 olmaktadır. Kısaca, aynı özellikte iki işletmeden birisi %100 risk ağırlığı ile kredilendirilirken diğeri ise %75 risk ağırlığıyla kredilendirilmektedir (Turgut, 2007, 37).

Birinci Yapısal Blok kapsamında yer alan, "Asgari Sermaye Yükümlülüğü" konusunda Türkiye'de yapılan çalışmalar kapsamında, Aralık 2009'dan itibaren bankaların asgari sermaye yeterlilik rasyosu olumlu düzeydedir. 2010 yılında, bankalar standart yaklaşımı konusundaki kriterler, BDDK tarafından, detaylı risk ölçümleri içeren içsel derecelendirme modelleri getirileceği gerekçesi ile ileri bir tarihe ertelenmiştir. (BDDK, 2010)

3.5. TÜRKİYE'DE KOBİ'LERİN YAŞADIĞI SORUNLAR ve BASEL DÜZENLEMELERİ

Dumanoğlu ve Ergül'e göre (2009, 114), ülkemizde Basel-II düzenlemelerinden bankacılık sektörü ve reel sektör işletmeleri etkilenecektir. Özellikle, ülke ekonomisinde %98'den fazla paya sahip reel sektör işletmelerinden KOBİ'ler en fazla etkilenecekler arasında yer almaktadır. Standartlara göre davranma alışkanlığı

olmayan, işlemlerinin büyük oranını kayıt dışı gerçekleştiren, kurumsal yönetim anlayışından uzak, risk yönetimini tanımayan, bilimsel yöntemleri bilmeyen hatta kabul etmeyen KOBİ'ler bir anda önemli ve kaçınamayacakları bir dönüşüm sürecine girmişlerdir. Basel-II düzenlemeleri, bankaların maruz kaldıkları risklere, bankacılık faaliyetleri dışındaki aksamaları, doğal afetler gibi nedenlerle ortaya çıkan risklere karşı “operasyonel risk”i hesaplamalarına dahil etmiştir. Basel-II, sermaye yeterliliği hesaplamalarını standart yaklaşımlar ve bankaların kendi içsel derecelendirme yaklaşımlarını kullanarak yapacaklardır. Basel-II düzenlemelerinde KOBİ olma şartları değiştirilmiş ve kredi riski hesaplamasında “kredi derecelendirme” kavramı önem kazanmıştır. Kredi derecelendirmeleri, bağımsız derecelendirme kuruluşları veya bankalar tarafından yapılacaktır. Bankaların kullandıracakları kredinin miktarı ve fiyatı, işletmelerin sahip olacakları kredi notuna göre belirlenecektir.

Türkiye’de KOBİ’lerin sorunları konusunda yapılan uygulamalı çalışmalarda, finansman sorunu genel olarak sorunlar listesinin başında yer almaktadır (Müftüoğlu, 2002, 268). Türkiye’de Basel-II çerçevesinde çeşitli girişimler söz konusu olmuştur. Özellikle finansman sorunları bağlamında Basel-II kriterleri yeniden düşünülmüştür. Bu nedenle Basel-II standartları uygulanmaya başlamadan önce BDDK tarafından belirlenen yol haritası ile bu sürece geçişte yaşanacak sorunların en aza indirilmesi için stratejilerin belirlenerek ilgili kesimlere aktarılması hususunda çalışmalar yapılmıştır.

Ülkemizde Şubat 2001’de uygulanmaya başlayan Basel-I standartları, yaşanan ekonomik gelişmelerin de etkisiyle risk ölçümünde yetersiz kalmaya başlamıştır. Türkiye’de Basel-II’ye yönelik uyum sürecinde banka risklerinin ölçümünde ve belirlenmesinde en büyük rolü BDDK oynamaktadır. Basel-II’nin karakteristik yapısı, ilgili düzenlemeleri uygulanacağı ülkelerdeki bankacılık sektörünün risk yönetim kapasitesi ve risk yönetimini algılayış biçimi ile bağlantılı saymaktadır. Ülkemizde ise yine bankacılık sektörünün risk yönetimine bakış açısı ile BDDK’nın yeni uzlaşya verdiği önem Basel-II uygulamalarının Türkiye’de hayata geçirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Türkiye’de Basel-II’ye geçiş sürecine ilişkin çalışmalar 2002 yılında BDDK tarafından başlatılmıştır. Bunu takiben ilk olarak yeni uzlaşının yayımlanması öncesinde 2003 yılında Basel Komitesi’nce yürütülen 3. Sayısal Etki Çalışması (QIS 3) kapsamında Türkiye’den de 6 adet sektörde söz sahibi olan banka katılım sergilemişlerdir. Bu çalışmaya yönelik değerlendirme toplantıları da yine ülkemizde gerçekleştirilmiştir (Müftüoğlu, 2002, 268).

Mayıs 2005 tarihinden itibaren BDDK tarafından “Basel-II’ye Geçiş İçin Yol Haritası” oluşturulmuştur. BDDK tarafından Basel-II’ye geçiş sürecinde AB müktesebatı temel alınarak şu taslaklar oluşturulmuş ve Nisan 2010’da yayımlanmıştır:

1- Sermaye Yeterliliğine İlişkin Düzenleme Taslakları

2-Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik (Risk Ağırlıkları)

3-Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik (Türev Finansal Araçlar, Repo İşlemleri, Menkul Kıymetler Ödünç Verme veya Ödünç Alma İşlemleri, Takas Süresi Uzun İşlemler İle Kredili Menkul

4-Kıymet İşlemlerinde Karşı Taraf Kredi Riski

5-Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik (Alım-Satım)

6-Risk Ölçüm Modelleri ile Piyasa Riskinin Hesaplanmasına ve Risk Ölçüm Modellerinin Değerlendirilmesine İlişkin Tebliğ Taslağı

7-Kredi Riski Azaltım Tekniklerine İlişkin Tebliğ Taslağı

8-Kredi Riski Azaltım Tekniklerine İlişkin Tebliğ

9-Menkul Kıymetleştirmeye İlişkin Risk Ağırlıklı Tutarların Hesaplanması Hakkında Tebliğ Taslağı

10-Yapısal Pozisyona İlişkin Tebliğ Taslağı

11-Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik Değişikliği Taslağı Derecelendirme Kuruluşlarının Yetkilendirilmesine ve Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik Taslağı (BDDK, 2010).

Ülkemizde kamunun piyasa içindeki borçlanma oranının yüksek olması, özel sektörün kredi imkânlarını daraltmaktadır. Bu süreç ise KOBİ'lerin kredi teminini zorlaştırmakta ve kredi sürecinden dışlanmasına neden olmaktadır. Ayrıca Türkiye'de KOBİ'lerin temel sorunu finansman kaynağı sıkıntısı olmayıp temel sorun finans piyasalarında kendilerine sunulabilecek fonların yüksek sermaye maliyetidir. KOBİ'lerin temel sorunu finansman kaynağı bulamamasından ziyade, KOBİ'lere yönelik finansman maliyetlerinin KOBİ'lere önemli yükler getirmesidir (Aras ve Müslümov, 2001).

Özetle KOBİ'lerin başlıca sorunları şöyle sıralanabilir (Tüzün, 2001, 345):

- 1 - Kredi temininde güçlük çekmektedirler.
- 2 - Diğer finansman araçlarından yeterince yararlanamamaktadırlar.
- 3 - Teşviklerden hemen hemen hiç yararlanamamaktadırlar.
- 4 - Teknoloji düzeyleri genellikle düşüktür.
- 5 - Yurtiçi ve yurtdışı teknik ve ticari gelişmeleri izleyememektedirler.
- 6 - Kalifiye eleman sıkıntısı çekmektedirler.

7-Gümrük birliği şartlarında rekabet güçlerinin geliştirilmesine ihtiyaç duymaktadırlar (Tüzün, 2001, 345).

Bu sorunlara dikkatle bakıldığı zaman, ilk üç sorunun finansal sorunlar olduğu, daha sonraki dört sorunun ise eğitimle ilgili sorunlar olduğu görülmektedir. Öyleyse KOBİ'lerin sorunları finans ve eğilim olmak üzere iki ana grupta toplanmaktadır. KOBİ'lerin teknoloji düzeyleri genellikle düşüktür, yurtiçi ve yurtdışı teknik gelişmeleri izleyememektedirler.

Küçük işletmelerin bütçeleri araştırma geliştirme için bir ekip kurmaya ya da gerekli pahalı araçları almaya yetmeyebilmektedir. Ancak gelişen teknolojileri izleyen, uygulayan, yurtiçi ve yurtdışı teknik ve ticari gelişmeleri takip eden üniversiteler mevcuttur ve KOBİ'ler mümkün olduğunca bu kaynaktan faydalanabilmektedir. Ayrıca KOBİ'ler kalifiye eleman sıkıntısını çözmek için üniversitelerin yeni mezunlarından yararlanabilmektedir.

KOBİ'lerde sermaye yoğunluğunun büyük işletmelere nazaran düşük olması ve daha çok emek yoğun teknolojilerin kullanılması nedeniyle, sabit varlıklar üzerinden ayrılan amortisman oranı daha düşük seviyelerde bulunmakta ve bir tür oto finansman aracı olan bu yasal imkândan işletmeler yeterince yararlanamamaktadırlar. Öte yandan KOBİ'ler, büyük işletmelere nazaran daha az sabit kıymet yatırımı ile faaliyette bulduklarından, daha düşük kuruluş sermayesine ya da ürün geliştirme sermayesine ihtiyaç duymaktadırlar.

Basel Komitesi'nin yapmış olduğu çalışmalar ve aldığı kararlar bankacılık sektöründeki risklerin azaltılması ve bilinçli bir risk yönetimin kültürünün oluşmasını amaçlamaktadır. Basel-II ile birlikte piyasa disiplini, verilen kredilerin kalitesi ve şeffaflığın artması beklenmekte, risk ağırlıklarına göre yapılacak ürün fiyatlandırması ile mevcut sistemde birçok değişikliğin olacağı tahmin edilmektedir (Özince, 2005).

Basel-II'de kredi riski, krediyi alan tarafların derecelendirme notlarına göre belirlenmekte olup, derecelendirme bağımsız denetim şirketleri veya bankacılık denetim otoritesinin iznine tabi olmak üzere bankaların kendi değerlemeleri doğrultusunda elde ettikleri derecelendirme sonuçlarına göre belirlenmektedir (BDDK, 2005, 6).

Basel-II'nin reel sektör üzerindeki etkisi değerlendirildiğinde, uluslararası standartlara göre mali tablo düzenleyemeyen, kayıt dışı faaliyet gösteren, kurumsallaşmamış işletmelerin etkileneceği kesindir. Düzenlemeye göre kredi müşterisinin taşıdığı risk bankaların sermaye yükümlülüklerini etkilemekte, kredinin bankaya getirdiği maliyet kredi fiyatının belirlenmesinin temelini oluşturmaktadır (Özince, 2005).

Aras'a göre (2007,12), KOBİ'lerin, Basel-II Uzlaşısı'nın öngördüğü yapılanma doğrultusunda firma yapılanmasına gitmesi gerekmektedir. Bunun yanında, kredilerin risk temelli fiyatlandırılmasını anlamak ve kendi risklerini etkin bir şekilde yönetmek, olumlu bir derecelendirmeye sahip olmak için gerekli olan nitelikleri anlamak Basel sürecinde KOBİ'ler için önemli olan faktörler arasındadır. Kurumsal yönetimin kalitesinin yükseltilmesi, niteliksel göstergelerin iyileştirilmesi, daha güçlü özkaynak yapısına sahip olmak, şeffaf ve doğru bir raporlama sürecini benimseyerek faaliyetlerinin tamamını kayıt altına almak ve uluslararası standartlarda mali tablolar üretmek yine Basel sürecinde yapılması gerekenler arasındadır.

Önceki bölümde BASEL-II sürecindeki belirlenen, üçlü yapısal blok değerlendirilmiştir. Bu yaklaşımlara Türkiye'deki KOBİ'leri uyum sürecinde standart yaklaşım konusu incelendiğinde KOBİ'lerin büyük bir bölümü, risk ve toplam ciro açısından perakende portföy olgusu bağlamında değerlendirilmektedir. Bu yaklaşım kapsamında, %75'lik risk ağırlığı konusunda perakende nitelikli KOBİ'lerin daha avantajlı olduğu belirtilmektedir (TBB, 2006, 28).

İçsel Derecelendirme Yaklaşımı konusunda ise, bankalarca belirlenecek derecelendirme notları ile ölçümler yapılacağı için firmaların risk durumları etkilenecektir. Buna göre, derecelendirme notu kapsamında yer alan, temerrütler düşme ihtimallerinden, teminatlardan ve bunun yanında KOBİ tahsilatlarından temerrüt halindeki kayıp oranlarından belirlenecektir (TBB, 2006, 29). İçsel derecelendirme yaklaşımı konusunda, AB ile Türkiye KOBİ'leri incelendiğinde uyumla ilgili ciddi farklar söz konusudur. AB KOBİ kriterleri ile Türkiye arasındaki

farklar dikkate alındığında, BASEL-II uzlaşısındaki kriterler, Türkiye'den üç kat daha büyüktür.

Kurumsal KOBİ kredileri bir dışsal derecelendirme kuruluşundan alacakları derecelendirme notuna göre %0 - %150 arası değişen risk ağırlıklarına tabi tutulabileceklerdir. Parekende KOBİ'lerde ise; herhangi bir derecelendirme yoksa kredi risk ağırlığı otomatik olarak %75 olmaktadır. Kısaca, aynı özellikte iki işletmeden birisi %100 risk ağırlığı ile kredilendirilirken diğeri ise %75 risk ağırlığıyla kredilendirilmektedir.

Basel-II ile birlikte KOBİ'lerin faaliyetleri kayıt altına alınacağından dolayı ödeyecekleri vergiler ile ülke ekonomisi daha hızlı kalkınacak ve halkın refah seviyesi artacaktır. Basel-II ile birlikte KOBİ'lerin teminatlandırma yapılarında ciddi değişiklikler ve sorunlar olacaktır. KOBİ'ler uzman kişilerin tavsiye edeceği, Basel-II kapsamında kabul edilen risk azaltıcı teminatlara yatırım yaparak bu sorunu çözebileceklerdir. Risk azaltıcı teminatlara yatırım yapmayanlar ise sermaye yapılarını güçlendirerek bu sorunu aşabileceklerdir.

KOBİ'lerin istihdam açısından ekonomiye yapmış oldukları katkı yadsınamaz. Devletin KOBİ'lere sağladığı destek taşıdığı sosyal boyutu açısından da değerlendirilmelidir. Bu nedenle devlet KOBİ'lerin büyümesi ve rekabet güçlerinin artması için sağladığı teşvikleri arttırmalıdır. Ülkemizde sermaye piyasalarının gelişmesi KOBİ'lerin kendilerine alternatif bir finansman olanağı sağlaması açısından son derece büyük önem taşımaktadır.

Günümüzde yaşanan kriz göstermiştir ki, kurumsal sermaye bankalar için çok büyük bir önem arz etmektedir. İflas ihtimali arttıkça, denetim otoriteleri sermaye tutarına öncelik vermiştir. Global krizden etkilenmemeleri ya da en az seviyede etkilenmeleri için mevcut sermayelerini korumaları ve kar ve temettü dağıtmamaları Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu tarafından tavsiye edilmiştir. Geçen yılda aynı tavsiyede bulunan Kurum, elde edilen karların öz sermayeye eklenerek bankaların likit ve güçlü duruşlarının devam etmesini istemiştir. Türk bankalarının tamamı piyasa riskini hesaplamada standart yaklaşımını %84; operasyonel risk için

yine tüm bankalar temel gösterge yaklaşımı %75 - %100 ve kredi riskinde ise standart yaklaşımı %83 civarında benimsenmiştir (BDDK İlerleme Raporu, 2011, 10).

14.02.2011 tarihli, 6102 ve 6103 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre:

1 - 01.01.2013 tarihinden sonra Türkiye'de defterler TFRS (Türkiye Finansal Raporlama Standartları) hükümlerine göre düzenlenecek.

2 – İlk çevrim yılı 2012 olacak ve 31.12.2012 tarihinde sona eren mali tablolar, 2013 yılı mali tablolarla karşılaştırılması açısından TFRS hükümlerine göre tekrar düzenlenecek.

3 – 31.03.2012 tarihine kadar bir bağımsız denetçi ile anlaşılacak.

4 – Mali tablolar firma internet sitesinden yayımlanacak.

3.6. KOBİ'LER ve BASEL-III

Basel-III şu anda tasarı aşamasındadır. Basel-II düzenlemelerine tamamlayıcı nitelikte olan Basel-III, asgari sermaye oranının hesaplanmasına odaklanmaktadır. Bu nedenle, risk ölçüm metotlarını daha da geliştirme amacı önceliklidir. Basel-II'de de ön plana çıkan erken uyarı sisteminin geliştirilmesi ve önlemlerin etkin şekilde alınması taslak içinde yer almaktadır. İlgili taslak 2007-2008-2009 yıllarında özellikle batı ülkelerinde yaşanan kriz ve onun nedenlerini göz önüne almaktadır. Bunun yanında aşırı ölçüde düzenleme getirilen piyasaların biraz daha esnetilmesi yine taslak içinde düşünülmektedir.

Balthazar'a göre (2006), Basel-I ve II'ye ek olarak dört farklı sonuç bu Taslak içinde değerlendirilmektedir. Bunlar sırasıyla;

1-Finansal piyasaların yapısının yeniden değerlendirilmesini sağlamak piyasa otoritelerinin sorumluluğunda olduğu için, bu düzenlemeler, uzman kişi ve kuruluşlar tarafından yapılmalıdır.

2-Düzenleyici kuruluşlar, finansal piyasalar için en uygun ölçme metotlarını benimsemeleri yanında, günümüz koşullarına daha uygun ve detaylı risk ölçüm tekniklerini benimsemelidirler.

3-Basel-II kapsamında değerlendirilen riskler güncellenmeli ve standartlar içinde yer almalıdır.

4-Value-At-Risk(Risk Değeri) gibi risk ölçüm modellerinden birinin kullanılmasıyla ölçümlerin yapılması piyasaların etkinliği ve Basel kapsamında belirlenen amaçlara ulaşılmasında yeterli değildir. Bu nedenle ortak çalışma grupları oluşturularak içsel ölçü modelleri yerine genel kabul görmüş bağımsız denetleme tekniklerinin benimsenmesi sağlanmalıdır.

Yukarıda belirtilen yenilikler, yaşanan finansal kriz sonrası uygulamaya geçilmesiyle somut bir hal almıştır. Bunlara ek olarak G-20 Londra Zirvesi'nde benimsenen kararlar, Finansal Sistemin Güçlendirilmesine Yönelik Bildiri ile kamuoyuna açıklanmıştır.

4. BÖLÜM

BASEL-II'NİN KOBİLERİN FİNANSMAN SORUNLARINA ETKİSİNE YÖNELİK ANKET ÇALIŞMASI

4.1. ÇALIŞMANIN AMACI

Bu anket çalışması ile Basel-II kriterlerinin çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren KOBİ'lerin finansmanı üzerindeki etkileri belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca Basel-II kriterlerinin etkilerinin, KOBİ'lerin bu kriterler hakkındaki bilgi düzeyleri, sektörde faaliyet gösterdikleri alan, personel sayıları gibi konularla olan ilişkisi araştırılmıştır.

Anket çalışması kapsamında şirketlerin Basel-II kriterlerinin güvenilirliği ve Basel-II kriterleri hakkındaki bilgi düzeyleri ve Basel-II kriterlerine uyum için hazırlık yapma durumları incelenmiştir ve anket soruları 24 şirkete yöneltilmiştir.

Çalışmada literatür analizinden elde edilen bilgiler ışığında geliştirilen anket formu kullanılmıştır. Anketin çalışmasında karşılıklı görüşme yönteminden yararlanılmış, bu şekilde formların hatalı ve eksik doldurulması önlenmiştir.

4.2. ANKETE KATILAN ŞİRKETLERE İLİŞKİN BİLGİLER

4.2.1. Ankete Katılan Şirketlerin Temel Özellikleri

Ankete katılan şirketlerin işkollarına göre dağılımları Tablo 4.1'de sunulmuştur. Buna göre incelenen şirketlerin %33'ü imalat, %17'si hizmet, %50'si bunların dışında bir işkolunda faaliyet göstermektedir.

Tablo 4.1. Ankete Katılan Şirketlerin İşkollarına Göre Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli Veri	İmalat	8	33,3	33,3
	Hizmet	4	16,7	16,7
	Diğer	12	50,0	50,0
	Toplam	24	100,0	100,0

Ankete katılan şirketlerin hukuki yapılarına göre dağılımları Tablo 4.2’de sunulmuştur. Buna göre incelenen şirketlerin %33’ü anonim, %67’si limited şirket olarak faaliyet göstermektedir.

Tablo 4.2. Ankete Katılan Şirketlerin Hukuki Yapılarına Göre Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli Veri	Anonim	8	33,3	33,3
	Limited	16	66,7	66,7
	Toplam	24	100,0	100,0

Ankete katılan şirketlerin toplam personel sayılarına göre dağılımları Tablo 4.3’de sunulmuştur. Buna göre incelenen şirketlerin %63’ü 100 kişiden az, %25’i 101-500 arası, %13’ü ise 1000 kişiden fazla personel sayısına sahiptir.

Tablo 4.3. Ankete Katılan Şirketlerin Toplam Personel Sayılarına Göre Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli Veri	100 kişiden az	15	62,5	62,5
	101-500 arası	6	25,0	25,0
	1000 kişiden fazla	3	12,5	12,5
	Toplam	24	100,0	100,0

Ankete katılan şirketlerin cirolarına göre dağılımları Tablo 4.4’de sunulmuştur. Buna göre incelenen şirketlerin %17’si 100 Milyon TL’den fazla, %8’i 50-100 Milyon TL, %42’si 25-49 Milyon TL, %33’ü 15 Milyon TL’den az ciroya sahiptir.

Tablo 4.4. Ankete Katılan Şirketlerin Cirolarına Göre Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli Veri	100 Milyon TL’den fazla	4	16,7	16,7
	50-100 Milyon TL	2	8,3	8,3
	25-49 Milyon TL	10	41,7	41,7
	15 Milyon TL’den az	8	33,3	33,3
	Toplam	24	100,0	100,0

4.2.2. Ankete Katılan Şirketlerin Finansman Bilgileri

Ankete katılan şirketlerin bağımsız bir finans bölümüne sahip olma durumlarına göre dağılımları Tablo 4.5’de sunulmuştur. Buna göre incelen şirketlerin %71’inin finans bölümü bulunurken, %29’unda bağımsız bir finans bölümü yoktur.

Tablo 4.5. Ankete Katılan Şirketlerin Bağımsız Finans Bölümüne Sahip Olma Durumları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli Veri	Var	17	70,8	70,8
	Yok	7	29,2	29,2
	Toplam	24	100,0	100,0

Ankete katılan şirketlerin finans kararlarında etkili olan kişiye göre dağılımları Tablo 4.6’da sunulmuştur. Tablodaki verilerden incelenen şirketlerin % 38’inde finans yöneticisinin, %4’ünde işletme müdürünün, %33’ünde işletme sahibinin, %25’inde ise hepsinin finans kararlarında etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4.6. Ankete Katılan Şirketlerin Finans Kararlarında Etkili Olan Kişi

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli Veri	Finans Yöneticisi	9	37,5	37,5
	İşletme Müdürü	1	4,2	4,2
	İşletme Sahibi	8+5	33,3+20,8	33,3
	Hepsi	6	25,0	25,0
	Toplam	24	100,0	100,0

Ankete katılan şirketlerin kredi kullanma durumlarına göre dağılımları Tablo 4.7’de sunulmuştur. Tablodaki verilerden incelenen şirketlerin %79’unun kredi kullandığı, %21’inin ise kredi kullanmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 4.7. Ankete Katılan Şirketlerin Kredi Kullanma Durumu

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli Veri	Kredi Kullanıyor	19	79,2	79,2
	Kredi Kullanmıyor	5	20,8	20,8
	Toplam	24	100,0	100,0

Ankete katılan şirketlerin kullandıkları kredinin yabancı kaynaklar içindeki payına göre dağılımları Tablo 4.8’de sunulmuştur. Buna göre incelenen şirketlerin %37’sinin %1- %24, % 37’sinin %25- %49, %21’inin %50- %74, %5’inin %75- %100 payı bulunmaktadır.

Tablo 4.8. Ankete Katılan Şirketlerin Kullandıkları Kredinin Yabancı Kaynaklar İçindeki Payı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli Veri	%1-%24	7	29,2	36,8
	%25-%49	7	29,2	36,8
	%50-%74	4	16,7	21,1
	%75-%100	1	4,2	5,3
	Toplam	19	79,2	100,0
Kayıp	Sistem	5	20,8	
Toplam		24	100,0	

Ankete katılan şirketlerin farklı banka/finans kurumu kullanma durumuna göre dağılımları Tablo 4.9’da sunulmuştur. Tablodaki verilerden incelenen şirketlerin tümünün farklı bir banka/finans kurumu kullandığı anlaşılmaktadır.

Tablo 4.9. Ankete Katılan Şirketlerin Farklı Banka/Finans Kurumu Kullanma Durumu

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli Veri	Evet	19	79,2	100,0
Kayıp	Sistem	5	20,8	
Toplam		24	100,0	

Ankete katılan şirketlerin kullandıkları banka/finans kurumu sayısına göre dağılımları Tablo 4.10’da sunulmuştur. Tablodaki verilerden incelenen şirketlerin %5’inin 2, %58’inin 3-5, %37’sinin 5’den fazla banka/finans kurumu kullandığı anlaşılmaktadır.

Tablo 4.10. Ankete Katılan Şirketlerin Kullandıkları Banka/Finans Kurumu Sayısı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli Veri	2	1	4,2	5,3
	3-5	11	45,8	57,9
	5'den fazla	7	29,2	36,8
	Toplam	19	79,2	100,0
Kayıp	Sistem	5	20,8	
Toplam		24	100,0	

Ankete katılan şirketlerin kullandıkları kredi miktarına göre dağılımları Tablo 4.11’de sunulmuştur. Buna göre incelenen şirketlerin %16’sının 5 Milyon TL’den fazla, %47’sinin 1-5 Milyon TL arası, %37’sinin 1 Milyon TL’den az kredi kullanmaktadır.

Tablo 4.11. Ankete Katılan Şirketlerin Kullandıkları Kredi Miktarı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli Veri	5 Milyon TL'den fazla	3	12,5	15,8
	1-5 Milyon TL arası	9	37,5	47,4
	1 Milyon TL'den az	7	29,2	36,8
	Toplam	19	79,2	100,0
Kayıp	Sistem	5	20,8	
Toplam		24	100,0	

4.2.3. Ankete Katılan Şirketlerin Kredi Derecelendirme Bilgileri

Ankete katılan şirketlerin mali tablolarının bağımsız denetim durumuna göre dağılımı Tablo 4.12’de sunulmuştur. Tablodaki verilerden incelenen şirketlerin %71’inin tabloları bağımsız bir denetime tabi iken, %29’unun bu tür bir denetime girmedikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 4.12. Ankete Katılan Şirketlerin Mali Tablolarının Bağımsız Denetim Durumu

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli Veri	Bağımsız Denetim Var	17	70,8	70,8
	Bağımsız Denetim Yok	7	29,2	29,2
	Toplam	24	100,0	100,0

Ankete katılan şirketlerin Basel-II kriterleri hakkında bilgi sahibi olma durumuna göre dağılımları Tablo 4.13’de sunulmuştur. Tablodaki verilerden

incelenen şirketlerin %75'inin Basel-II kriterleri hakkında bilgi sahibi olduğu, %25'inin Basel II kriterleri hakkında bilgi sahibi olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 4.13. Ankete Katılan Şirketlerin Basel-II Kriterleri Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumu

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli Veri	Evet	18	75,0	75,0
	Hayır	6	25,0	25,0
	Toplam	24	100,0	100,0

Ankete katılan şirketlerin sahip oldukları kredi derecelendirme bilgilerinin kaynağına göre dağılımları Tablo 4.14'de sunulmuştur. Buna göre incelenen şirketlerin %61'inin kredi derecelendirme bilgilerinin kaynağı banka, %6'sının medya, %6'sının bağlı kurumlar iken, şirketlerin %28'i bu üç kaynağın tümünü kullanmaktadır.

Tablo 4.14. Ankete Katılan Şirketlerin Sahip Oldukları Kredi Derecelendirme Bilgilerinin Kaynağı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli Veri	Banka	11	45,8	61,1
	Medya	1	4,2	5,6
	Bağlı Kurumlar	1	4,2	5,6
	Hepsi	5	20,8	27,8
	Toplam	18	75,0	100,0
Kayıp	Sistem	6	25,0	
Toplam		24	100,0	

Ankete katılan şirketlerin kredi derecelendirme notuna sahip olma durumuna göre dağılımları Tablo 4.15’de sunulmuştur. Tablodaki verilerden incelenen şirketlerin %50’sinin kredi derecelendirme notuna sahip olduğu (bankalar tarafından), %50’sinin ise bu nota sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 4.15. Ankete Katılan Şirketlerin Kredi Derecelendirme Notuna Sahip Olma Durumu

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli Veri	Notu Var	12	50,0	50,0
	Notu Yok	12	50,0	50,0
	Toplam	24	100,0	100,0

Ankete katılan şirketlerin Basel-II kriterleri için hazırlıklara başlama durumuna göre dağılımları Tablo 4.16’da sunulmuştur. Tablodaki verilerden incelenen şirketlerin %25’inin Basel-II kriterleri için hazırlıklara başladığı, %75’inin ise başlamadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 4.16. Ankete Katılan Şirketlerin Basel-II Kriterleri İçin Hazırlıklara Başlama Durumu

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli Veri	Evet	4	16,7	25,0
	Hayır	12	50,0	75,0
	Toplam	16	66,7	100,0
Kayıp	Sistem	8	33,3	
Toplam		24	100,0	

Ankete katılan şirketlerin kredi derecelendirme notu için girişimde bulunmama nedenlerine göre dağılımları Tablo 4.17’de sunulmuştur. Tablodaki verilerden incelenen şirketlerin %30’unun gerekli olduğuna inanmadığı, %20’sinin süreci bilmediği, %50’sinin her iki nedenden dolayı kredi derecelendirme notu için girişimde bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 4.17. Ankete Katılan Şirketlerin Kredi Derecelendirme Notu İçin Girişimde Bulunmama Nedenleri

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli Veri	Gerekli Olmadığına Duyulan Güven	3	12,5	30,0
	Süreci Bilmiyor	2	8,3	20,0
	Hepsi	5	20,8	50,0
	Toplam	10	41,7	100,0
Kayıp	Sistem	14	58,3	
Toplam		24	100,0	

Ankete katılan şirketlerin kredi notunun kredi faiz oranına etkisi hakkındaki düşüncelerine göre dağılımları Tablo 4.18’de sunulmuştur. Tablodaki verilerden incelenen şirketlerin %83’ünün kredi notunun kredi faiz oranına etkisinin olumlu, %8’inin olumsuz olduğunu düşündüğü, %8’inin ise fikrinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 4.18. Ankete Katılan Şirketlerin Kredi Notunun Kredi Faiz Oranına Etkisi Hakkındaki Düşünceleri

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli Veri	Evet	20	83,3	83,3
	Hayır	2	8,3	8,3
	Fikrim Yok	2	8,3	8,3
	Toplam	24	100,0	100,0

Ankete katılan şirketlerin kredi notunun banka kredisi için zorunlu hale getirilmesinin muhtemel etkisine ilişkin değerlendirmelerine göre dağılımları Tablo 4.19'da sunulmuştur. Buna göre incelenen şirketlerin %46'sı kredi almanın kolaylaşacağını ve maliyetlerin düşeceğini, %17'si kredi almanın zorlaşacağını ve maliyetlerin yükseleceğini, %38'i ise etkisi olmayacağını değerlendirmektedir.

Tablo 4.19. Ankete Katılan Şirketlerin Kredi Notunun Banka Kredisi İçin Zorunlu Hale Getirilmesinin Muhtemel Etkisine İlişkin Değerlendirmeleri

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli Veri	Kredi Almak Kolaylaşır, Maliyetler Düşer	11	45,8	45,8
	Kredi Almak Zorlaşır, Maliyetler Yükselir	4	16,7	16,7
	Etkisi Olmaz	9	37,5	37,5
	Toplam	24	100,0	100,0

Ankete katılan şirketlerin kredi notunun banka kredisi için zorunlu hale getirilmesine muhtemel uyum sürelerine göre dağılımları Tablo 4.20'de sunulmuştur. Tablodaki verilerden incelenen şirketlerin %54'ünün 1 yıl, %13'ünün 2 yıl, %4'ünün 3 yıl içinde uyum sağlayacağı, %29'unun ise konu ile ilgili fikrinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 4.20. Ankete Katılan Şirketlerin Kredi Notunun Banka Kredisi İçin Zorunlu Hale Getirilmesine Uyum Süreleri

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli Veri	1 yıl	13	54,2	54,2
	2 yıl	3	12,5	12,5
	3 yıl	1	4,2	4,2
	Fikri Yok	7	29,2	29,2
	Toplam	24	100,0	100,0

Ankete katılan şirketlerin Basel-II kriterlerinin güvenilirliğine duydukları güvene göre dağılımları Tablo 4.21’de sunulmuştur. Tablodaki verilerden incelenen şirketlerin %71’inin Basel-II kriterlerine güvendikleri, %29’unun ise güvenmediği anlaşılmaktadır.

Tablo 4.21. Ankete Katılan Şirketlerin Basel II Kriterlerine Duydukları Güven

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli Veri	Güveniyor	17	70,8	
	Güvenmiyor	7	29,2	
	Toplam	24	100,0	

Ankete katılan şirketlerin kullandıkları kredi teminatlarına göre dağılımları Tablo 4.22’de sunulmuştur. Buna göre incelenen şirketlerin %28 müşteri çek ve senetleri, %23 ticari amaçlı gayrimenkul ipoteği, %3 ikamet amaçlı gayrimenkul ipoteği, %33 ortaklardan alınan kefaletler, %5 grup şirketlerinden alınan kefaletler, %3 kredi garanti fonundan alınan kefaletler, %5 nakit altın ve benzeri varlıklar, %3 alacak temlikleri kullanmaktadır.

Tablo 4.22. Ankete Katılan Şirketlerin Kullandıkları Kredi Teminatları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli Yüzde	Müşteri Çek ve Senetleri	11	27,5	27,5
	Ticari Amaçlı Gayrimenkul İpoteği	9	22,5	22,5
	İkamet Amaçlı Gayrimenkul İpoteği	1	2,5	2,5
	Ortaklardan Alınan Kefaletler	13	32,5	32,5
	Grup Şirketlerinden Alınan Kefaletler	2	5,0	5,0
	Kredi Garanti Fonundan Alınan Kefaletler	1	2,5	2,5
	Nakit, Altın ve Benzeri Varlıklar	2	5,0	5,0
	Alacak Temlikleri	1	2,5	2,5
	Toplam	40	100,0	100,0

4.3. ANKET SONUÇLARININ YORUMLANMASI

KOBİ'ler, ekonomik yapının ayrılmaz bir parçasıdır. Ekonomik düzende hızla değişen ve çeşitlenen tüketici ihtiyaç ve isteklerine yine aynı hızla cevap verebilen işletmeler ayakta kalabilmektedir. Rekabet gücü düşük, finansal anlamda zayıf olan KOBİ'ler için ise bu durum bir yandan avantaj, bir yandan dezavantaj niteliğindedir. Yapıları itibariyle küçük işletmeler, esneklik gücü yüksek ve tüketici isteklerine çabuk yanıt verebilen işletmelerdir.

Üretime dayalı ihracatı önemsemiş, eğitim politikalarıyla desteklenmiş bir ticari ve ekonomik yapının KOBİ'lerin gelişmesine ve sorunlarının çözümüne olumlu katkı yapması söz konusudur. KOBİ'ler ülkemizdeki işletmelerin %99 gibi büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Yapı olarak çok eskiye dayanan KOBİ'ler gelişmelerden

ve teknolojiden aynı oranda etkilenmemişlerdir. Genel olarak KOBİ'lerin problemleri finansman, yönetim, bilgi eksikliği ve pazar yetersizliği gibi başlıklarla özetlenebilir.

Bu çalışma ile diğer ülkelerde olduğu gibi Türk ekonomisinde de önemli bir yere sahip olan KOBİ'lerin, Basel-II kriterleri ile birlikte finansman alanında ne tür etkilere maruz kalacağını araştırılması amaçlanmıştır. Anket kapsamında çeşitli sektörlerden 24 firma ile anket araştırması yapılmıştır.

Ankete cevap veren işletmeler incelendiğinde en önemli finansal sorun işletme sermayesi ihtiyacı olarak tespit edilmiştir. Türkiye'nin son yıllardaki hızlı ekonomik büyüme ve yüksek ihracat oranları ile işletme sermayesi ihtiyacı arasında doğru orantı olduğunu belirtmekte fayda vardır. Anket kapsamında işletmelerden alınan yanıtlarda alacakların zamanında tahsil edilememesi, ifade edilen bir diğer sorundur. Çalışma kapsamında vurgulandığı üzere KOBİ'lerin temel finansman kaynağı olarak bankaların görülmesi çalışma sonuçlarında da ortaya çıkmıştır.

İşletmelerin finansman sorunları içinde dikkat çeken bir unsur ise, yatırımlar için gerekli kaynağın yüksek maliyetli olmasıdır. Diğer bir ifade ile işletmeler için yüksek görülen faizlerle alınan kredilere karşı teminat gösterme süreci, maddi bir yük oluşturmaktadır. Basel-II ile beraber kredilendirmede riske dayalı fiyatlamaya geçilecek olması KOBİ'ler için yeni bir süreci de ifade etmektedir. Çalışmaya katılan KOBİ'ler ise risklere göre kredilendirme anlayışına olumlu görüş bildirmişlerdir. Riske dayalı fiyatlama uygulaması KOBİ'lerin kayıt dışı faaliyetlerinin önlenmesinde de önemli bir yarar sağlayacaktır.

Basel-II düzenlemeleri derecelendirme kuruluşlarının önemini arttıracığı için ankete katılan KOBİ'ler derecelendirme kuruluşları ile bilgilerini paylaşma konusunda endişe taşımamakta ve kendileri için belirlenecek rating notlarının genelde kendilerini olumlu yönde etkileyeceğini belirtmektedirler. Bunun yanında Türkiye'deki KOBİ'lerin bazılarının kayıt dışı çalışma eğilimi düşünüldüğünde araştırmaya katılan firmalar genel olarak kayıt dışı faaliyetlerini kısa zamanda kayıt altına alabileceklerini belirtmiştir. KOBİ'lerin neredeyse yarısı Basel-II'nin olumlu etkileri olacağını belirtmektedir. Çalışma kapsamındaki KOBİ'ler sermaye yapıları ile

ilgili Basel-II'ye uyumda bir sorun yaşamayacaklarını vurgulamışlardır. Anket katılımcılarının Basel süreci ile ilgili olumlu bir yaklaşım ve görüş içinde oldukları belirtilebilir.

Anket bulguları genel olarak değerlendirildiğinde ise; KOBİ'lerin Basel-II ile ilgili bilgilerindeki artış ile Basel'e olumlu yaklaşımları arasında paralellik söz konusudur. Bunun yanında, Basel-II düzenlemeleri hakkında tam bilgi sahibi olan katılımcılar, daha az bilgi sahibi olan ve hiç bilgi sahibi olmayan işletmelere göre, kredilendirme sürecinde teminat kapsamının sınırlandırılması ilkesine daha olumlu bakmaktadırlar. Basel-II hakkında kısmen bilgi sahibi olan işletmeler, hiç bilgi sahibi olmayan işletmelere göre sermaye yapılarını daha geç güçlendirebileceklerini belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan KOBİ'lerin önemli sayılabilecek bir bölümü Basel-II kriterleri hakkında hiçbir bilgiye sahip değildir. Bu da ülkemizdeki KOBİ'lerin Basel-II'ye geçişte ne kadar zorlanacaklarının bir göstergesidir. Bu konuda gerek devlet kurumlarının, gerekse de özel bankaların müşterilerini bilgilendirmeleri için çeşitli seminer ve programlar düzenlemeleri gerekmektedir. Basel-II'nin önemi yeteri kadar kavranmadan bu sisteme geçilmesi büyük sıkıntılar yaratacaktır.

5. BÖLÜM

SONUÇ ve ÖNERİLER

KOBİ'ler; istihdama, yatırımlara ve üretime katkıları bakımından diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de önemli bir yere sahiptirler. Ülkelerin kendi ekonomik yapıları ve bakış açılarına göre KOBİ'lere yaklaşımı ve onlara atfettikleri tanımlar değişse de, bu tanımlardaki öncelik işletmede istihdam edilen kişi sayısı olmaktadır.

KOBİ'ler, gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerde girişimci düşüncüyü tetikleyen, istihdam sürecinde önemli işlevler üstlenen, ekonomik büyümenin öncülüğünü yapan ve katma değer yaratan kuruluşlardır. Ekonomik yaşamın önemli birimlerinden olan bu işletmeler, özellikle küreselleşme süreci ile birlikte yeni fırsatları değerlendirmeye başlamışlardır.

Finansal piyasaların değişkenliği, piyasa katılımcılarının kendilerini güvende hissedecekleri faaliyet ortamlarına ihtiyaç duymalarına, bazı kurallar ve standartlar ile piyasanın etkin, istikrarlı ve rekabete hazır hale getirilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Likidite hacminin belirlenmesi, denetim otoritesinin varlığı ve kamuya yapılan açıklamalar, sistemin çok daha şeffaf, tasarruf sahipleri için de daha güvenli olduğu bir piyasa sunmaktadır. Gelişen piyasalarda finansal enstrümanların çeşitlenmesi ve hacminin artması, kurumların nakit olarak büyümek istemeleri, sistemin kırılğan olmasına neden olmakta ve aynı zamanda da risklerin tahmin edilebilirliğini zorlaştırmaktadır.

Günümüze kadar belli standartlar kapsamında faaliyet göstermeyen ve ciddi ölçüde bir kurala tabi olmayan ve risk yönetimi sürecinde bilimsel yöntem ve tekniklere alışkın olmayan KOBİ'ler, Basel düzenlemeleri ile yeni bir döneme girmişlerdir. Basel her ne kadar bankacılık sektörü ile ilgili düzenlemeleri kapsasa da, bankaları en önemli finansman kaynağı olarak gören KOBİ'lerin ilgili süreçten etkilenmemeleri mümkün değildir. Basel uluslararası bankacılık sistemine sağlamlık

ve istikrar kazandırmayı hedeflediği ölçüde KOBİ'ler ilgili sürecin öznesidir. KOBİ'lerin büyük işletmelere göre daha riskli olması Basel-I ve Basel-II düzenlemeleri içinde KOBİ'lere yer verilmesine yol açmıştır.

Basel-I ve Basel-II, çeşitli ülkeler tarafından farklı tepkiler olsa da tüm dünyada özellikle küresel ekonominin aktörlerini etkilemiştir. Standart kredilendirme sürecinde ilk basamak olan Basel-I standartlarının yetersiz kalması nedeniyle hazırlanan Basel-II kriterleri ile birlikte operasyonel riskler de hesaplama sürecine dahil edilmiştir. Ayrıca yeni düzenleme ile firmalar derecelendirme notu ile kredi almak durumunda kalmışlardır. Bu süreçle birlikte bankalardan alınacak derecelendirme notu ile kredinin vadesi, miktarı ve faiz oranının da belirlenmesi öngörülmüştür.

Ulusal finansal piyasaların uluslararası piyasalarla bütünleşmesinin hem iyi hem de kötü yönleri bulunmaktadır. Dünya üzerinde finansal piyasalarda yaşanan sıkıntılar, bu bütünleşme sonucunda etki alanını genişletmektedir. Diğer bir taraftan da bu piyasalarda ürün çeşitliliği ve işlem hacimleri artış göstermiştir. Bankacılık sektörü de yukarıda bahsettiğimiz avantajı ve dezavantajı bünyesinde beraber barındırmaktadır. Bankalar en temel anlamda mevduat toplayıp bunları kredi olarak fon talep edenlere dağıtan bir aracı gibi çalıştığından dolayı sürekli olarak çeşitli risklere maruz kalmaktadırlar.

Basel-II Uzlaşısı'na getirilen eleştirilerin başında bu uzlaşından daha çok gelişmiş ülkeler ve bu ülkelerin bankalarının etkileneceği hususu bulunmaktadır. Uzlaş, gelişmekte olan ülkeler açısından hem uygulanabilirlik hem de maliyet açısından güçlükler içermekle birlikte küresel finans sektörünün daha sağlam ve istikrarlı olmasını sağlamayı amaçlamıştır.

KOBİ'lerin finansman sorunlarından belki de en fazla dikkat çeken, kurumsallaşma düzeylerinin yetersiz kalması ve finans departmanına yeterli önemi vermemeleridir. İşletmeler finans birimleri sayesinde kısa, orta ve uzun vadeli finansman projeksiyonları geliştirerek sorunlarına çözüm bulabilirler. Hem işletme yöneticileri hem de finansla ilgili çalışanlar üniversite, sanayi ve ticaret odaları ve

KOSGEB gibi meslek kuruluşlarının faaliyet ve raporlarını takip ederek stratejilerini belirleyebilirler. Tüm bu sorunların çözümüne yönelik çabaların geliştirilmesinde Basel düzenlemelerinin de katkısı olacağı söylenebilir. Basel tarafından hedeflenen standardizasyon KOBİ'ler için bir tür rehber olabilir.

KOBİ'lerin ekonominin en önemli yapı taşları olmaları nedeni ile sahip oldukları önem ve üstlendikleri misyon göz önüne alındığında, bu kuruluşlara verilmesi gereken önem uygulamalarla hayata geçirilmelidir. KOBİ'lerin ihracata yönelik sorunları da yine finansman sorunlarından kaynaklanmaktadır. Basel standartlarının KOBİ'lere muhtemel katkıları bu firmaların ihracat olanaklarının geliştirilmesine ve dolayısıyla ülke ekonomilerine katkı sağlamalarına olanak tanıyacaktır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Akgemci, T. (2001). *Kobilerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler*, Ankara: T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, KOSGEB Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı.

Aklin, K. ve Okay, E.(2008). *Türkiye'de Kobi'lerin Basel-II'ye Uyum Süreci Ve Öneriler*. İstanbul: İTO Yayınları.

Alkım, E. (2001). *I. Orta Anadolu Kongresi*. Ankara: KOSGEB Yayınları.

ATO, (2007). *Basel-2 KOBİ'lerin Kredi Riski ve Derecelendirilmesi*. Ankara: Yorum Yayınları.

Atiker, M. (2005). *BASEL-I ve BASEL-II*. Konya: Konya Ticaret Odası Etüd Araştırma Servisi.

Balthazar, L. (2006). *From Basel 1 to Basel 3 The Integration of State of the Art Risk Modelling in Banking Regulation*, Palgrave MacMillan.

Başar, M. (2007). *BASEL II Düzenlemeleri ve KOBİ'ler*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

BASEL Bankacılık Denetim Komitesi, (2004). *Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslar arası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı)*. Basel Bankacılık Denetim Komitesi.

BDDK, *Basel II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri*, Ankara: BDDK Yayını, 2005.

BIS, (2004). *Basel Committee on Banking Supervision: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards. A Revised Framework*.

Bolak, M. (2007). *Basel Risklerinin Yönetiminde Basel II Uzlaşısı*. İstanbul: Beta Yayınları.

Bulmuş, İ., Oktay, E., ve Törüner, M. (1990). *Küçük Sanayi İşletmelerimizin Konumu Önemi ve AT'ye Girerken Karşılaşılacak Sorunlar İle Çözüm Yolları*. Ankara: Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları.

Çetin, C. (1996). *Yeniden Yapılanma, Girişimcilik, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler ve Bunların Özendirilmesi*. İstanbul: Der Yayınları.

Çolakoğlu, M. (2002). *KOBİ Rehberi*. Ankara: TOBB ve KOSGEB.

Durukan T. ve Müftüoğlu, T. (2004). *Girişimcilik ve Kobiler*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Koç, İ. Ö. (2008). *Türk KOBİ'leri Bugünü ve Geleceği*. İstanbul: Arıkan Yayınları,

Müftüoğlu, T. (2002). *Türkiye'de Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmeler KOBİ'ler*. Ankara: Turhan Kitabevi.

Ökmen, O. (2005). *BASEL Uzlaşılarının Yetersizliği ve Bankalara Alternatif Model*. İstanbul: Kura Yayınları.

Sabuncuoğlu Z. ve Tokol, T. (1991). *İşletme I-II*. Bursa: Rota Ofset Yayıncılık.

Seyidoğlu, H. (2003). *Uluslararası Finans*. İstanbul: Güzem Yayınları.

Yüksel, A. (2005). *Basel II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri*. Ankara: BDDK.

Sürelî Yayınlar

Aras, G. (2007). Basel II Bankacılık Düzenlemelerinin Ekonomiye ve Reel Sektöre Yansımaları. *Deloitte*, (12)

BDDK. (2001). *Risk Bülteni*. Ankara: BDDK Yayını.

Boyacıoğlu, M. A.(2002). Operasyonel Risk ve Yönetimi. *Bankacılar Dergisi*, 13(43)

Çelik F. ve Kızıl, İ. (2008). Banka Sermaye Yeterliliğinde Basel II Yaklaşımı ve Türk Bankacılığı. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*. 9(1).

Dumanoğlu, S. ve Ergül, N. (2009). Basel II'nin KOBİ'ler Üzerindeki Muhtemel Etkileri. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (43).

Elmas, B. ve Öz, Y. (2009). Bankaların Yeni Risk Düzenlemeleri Kapsamında Basel II ve KOBİ'ler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (1).

Güler S. ve Taner, B. (2008). Dünya'da KOBİ Borsaları ve Türkiye'de KOBİ Borsası'nın Oluşumuna Yönelik Uygulamalar. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 14(2).

Kalaycı, Ş. ve Kaya, M. (2009). Basel II'nin KOBİ'ler Üzerine Etkisi ve KOBİ'lerin Farkındalıklarına Yönelik Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (43).

Öner, E. (2009). Basel II Sürecinde KOBİ'lerde Kurumsal Yönetim Anlayışının Geliştirilmesi Üzerine Öneriler, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*. (2)1

Özgen, H. ve Doğan, Küçük, S. (1998) ve Orta Ölçekli İşletmelerin Uluslararası Pazarlara Açılmada Karşılaştıkları Temel Yönetim Sorunları. *Dış Ticaret Dergisi*, 3(9).

Özince, E. (2005). Finansal İstikrar, Basel II ve Bankalar Açısından Etkileri. *Bankacılar Dergisi*, (53).

TBB. (2006). “Basel II’nin KOBİ’lere Etkileri”, *Bankacılar Dergisi*. 58, İstanbul.

Teker D. L. ve Ülengin, B.(2005). Bankacılıkta Operasyonel Risk Ölçüm Modellerinin Türk Bankacılık Sektöründe Faaliyet Gösteren Bir Bankaya Uygulanması. *İTÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1).

Topal, Y. ve Kurt, M. (2007). Avrupa Birliği Sürecinde KOBİ’lerde Yenilik Stratejisi ve Yeniliğe İlişkin Finansman Kaynakları: Afyon Mermer Sektöründe Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 12(1).

Turgut, A. (2007). Bankalar ve KOBİ’ler İçin Dönüm Noktası: Basel II Standartları. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(4).

Raporlar

Basel Committee on Banking Supervision. (2003). *BIS History*. Bank For International Settlements.

Basel Committee on Banking Supervision. (2004, s. 23) International Convergence of Capital Measurement and Capital Standarts: A Revised Framework Comprehensive.

BDDK, (2005). *Basel-II Ulusal İnisiyatif Alanlarının Anlaşılmasına Yönelik Açıklayıcı Rehber*. Ankara: ARD Çalışma Raporları.

BDDK. (2011). *Bankacılık Sektörü Basel-II İlerleme Raporu*. Ankara: BDDK Yayını.

Buch, C. M. (2000). Information or Regulation: What Is Driving the International Activities of Commercial Banks?. *Kiel Institute of World Economics, Kiel Working Paper*, No. 1011.

Mazıbaşı, M. (2005). *Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı: Üç Yapısal Blok Çerçevesinde Bir Değerlendirme*. Ankara: BDDK, Araştırma Raporları.

Özçam, M. (2004). *Basel II Uzlaşısı Araştırma Raporu*. İstanbul: Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Dairesi Yayınları.

TBB. (2004). Risk Yönetimi ve Basel-II'nin KOBİ'lere Etkileri, ***Faaliyet Raporu***. Ankara: TBB Yayını.

Tüzün, T. (2001). KOBİ'lerin Sorunları. *1. Avrasya Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmeler Kongresi*, Türk İşbirliği Ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA), 23 – 26 Haziran.

Yayla, M. & Kaya, Y.T. (2005). *Basel-II, Ekonomik Yansımaları Ve Geçiş Süreci*. Ankara: BDDK, ARD Çalışma Raporları.

İnternet Kaynakları

Akdeniz, Y. (2007). *Büyüme ve Kalkınma İçin Kobi Stratejileri*. İstanbul: TC Sanayi ve Tic. Bakanlığı KOSGEB. 11 Ocak 2011
http://www.kobizirvesi.org.tr/sunumlar/KOB%C4%B0'ler%20ve%20Kalite/yesim_akdeniz.ppt#375,5,Slide5

Aksel, K., Önder ve Yalçın, H. (2004). Kredi Değerlendirmenin Geleceği : Basel II Yaklaşımı. <http://www.pwc.com/Tr/tur/about/events/training/baselII.pdf>, s.5

Aslan, İ. (2006). Basel Kriterleri Ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri, Selçuk Üniversitesi, 29 Kasım 2010
www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/.../ARSLAN,%20İBRAHİM.pdf

ATONET. (2007). BASEL II Nedir? Yol Haritası ve KOBİ'lere Etkisi. 18 Kasım 2010
www.atonet.org.tr/yeni/files/_files/MEDYA_ILISKILERI/baseliki/ato_basel.pdf

BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu). (2005). *10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (BASEL-II)*. 18 Kasım 2010 www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/125010_Soruda_Basel-II.pdf

BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu). (2010). Basel II Çerçevesinde Hazırlanan Düzenleme Taslaklarına İlişkin Basın Açıklaması, Sayı:2010/3, 22 Nisan 2011, www.bddk.org.

BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu). (2009), Bankacılık Sektörü Basel-II İlerleme Raporu, 22. Nisan 2011 www.bddk.org.tr/websitesi/.../Basel-II/6932IlerlemeRaporuEylul2009.pdf

Ertan, O. & Güney, A. (2002). Türkiye'de KOBİ'lerin Finansman Sorunu ve Çözüm Önerileri. *21. Yüzyılda Kobi'ler: Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu*, 28 Kasım 2010
http://www.emu.edu.tr/smeconf/turkcepdf/ertan_oktay.pdf

Kutlu H.A. & Demirci, S. (2008). Kapsamlı Bir Risk Yönetimi Düzenlemesi: Basel II ve KOBİ'lere Muhtemel Etkileri, 28 Kasım 2010
[www..ulakbim.gov.tr/uvf/index.php?cwid=9&vtadi](http://www.ulakbim.gov.tr/uvf/index.php?cwid=9&vtadi)

Özince, E. (2005). Basel II: KOBİ'lerin Yeni Kredi ve Finansman Kriterleri Toplantısı. TBB, Ankara. 23 Aralık 2010
www.tbb.org.tr/Dosyalar/userfiles/file/onemli_basliklar/tbb.doc

Yonar, Ö. "Türkiye'de KOBİ Tanımları", 14 Aralık 2010
<http://www.usakgundem.com/yorum/9/t%C3%BCrkiyede-kobi-tanimlari.html>

Tezler

Çakır, M. (2008). *Küçük Ve Orta Boy İşletmelerde Finansal Raporlama Ve Kazakistan Örneği*. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Ülker, F. (2006). *Avrupa Birliği'nde Ve Türkiye'de Küçük Ve Orta Boy İşletmeler*. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Yirik, A. (2009). *AB'de ve Türkiye'de Faaliyet Gösteren KOBİ'lerin Ekonomik Açısından Değerlendirilmesi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Dış Ticaret Programı, Bitirme Projesi.

Sempozyum Bildirileri

Aras, G. & Müslümov, A. (2001). Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisinde KOBİ'lerin Yeri: Finansman, Ekonomik Sorunları ve Çözüm Önerileri, (Yayımlanmış Tebliğ). *21. Yüzyılda KOBİ'lerin Finansman Sorunları ve Çözümleri Sempozyumu*, Kıbrıs, 2001

KOSGEB. (2000). *Türkiye'de KOBİ Anlayışının Dünyü, Bugünü ve Geleceği*, Ankara.

Diğer Kaynaklar

Müslümov, A. (2008). *Türkiye’de Halka Açılan KOBİ Boyutunda İşletmelerin Büyük Ölçekli İşletmelerden Farklaşmış ve Sermaye Piyasalarının KOBİ’ler Açısından Önemi*. İstanbul: Doğuş Üniversitesi, İşletme Bölümü.

Resmi Gazete. (2005), 25997 sayılı, 18.11.2005.

Türk Ticaret Kanunu. (2011), 6102 ve 6103 sayılı, 14.02.2011.

EK – 1. Anket Formu

ANKET FORMU

Sayın Yetkili;

Bu çalışma Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe-Finansman Bilim Dalı'nda hazırlanmakta olan 'Basel II Düzenlemelerinin KOBİ'lerin Finansman Sorunlarına Etkileri' konulu yüksek lisans tezinin uygulama bölümü için hazırlanmıştır. Çalışmanın amacı, Basel-II sürecinde KOBİ'lerin finansman sorunlarının boyutu ve KOBİ'lerin Basel-II hakkındaki sahip oldukları bilgi düzeyinin tespit edilmesidir.

Çalışmaya gösterdiğiniz ilgiden dolayı teşekkür ederiz.

İşletme Hakkında Genel Bilgiler

1. İşletmenizin faaliyette bulunduğu iş kolu nedir?
 - a) İmalat Sektörü
 - b) Hizmet Sektörü
 - c) Diğer
2. İşletmenizin hukuki yapısı nedir?
 - a) Anonim Şirket
 - b) Limited Şirket
 - c) Şahıs Şirketi
 - d) Diğer.....
3. İşletmenizde çalışan toplam personel sayısı nedir?
 - a) 100 kişiden az
 - b) 100-500 kişi
 - c) 500-1.000 kişi
 - d) 1.000 kişiden fazla
4. İşletmenizin yıllık satış cirosu nedir?
 - a) 100 milyon TL ve üzeri
 - b) 50-100 milyon TL
 - c) 25-50 milyon TL
 - d) 25 milyon TL'den az

5. İşletmenizde finansman bölümünüz var mı?
 - a) Evet
 - b) Hayır
6. Finansman kararlarının alınmasında etkili olan kişiler kimlerdir?
 - a) Finans Yöneticisi
 - b) İşletme Müdürü
 - c) İşletme Sahibi
 - d) Hepsi

Kredi Kullanımı İle İlgili Bilgiler

7. Finansman ihtiyacınızı karşılamak için banka veya finans kurumu kredisi kullanıyor musunuz?
 - a) Evet
 - b) Hayır, (Cevabınız hayırsa lütfen 13. soruya geçiniz)
8. Kullandığımız banka veya finans kurumu kredisinin toplam yabancı kaynaklar içindeki payı nedir?
 - a) %1 - %24
 - b) %25 - %49
 - c) %50 - %74
 - d) %75 - %100
9. Finansman ihtiyacınızı karşılamak amacıyla farklı bankalardan veya farklı finans kurumlarından kredi kullanıyor musunuz?
 - a) Evet
 - b) Hayır
10. Kaç farklı bankadan veya finans kurumundan kredi kullanıyorsunuz?
 - a) 2
 - b) 2 – 5
 - c) 5 ve daha fazlası
11. Bir bankadan veya finans kurumundan kullanmış olduğunuz kredi miktarı ne kadardır?
 - a) 5 milyon TL'den fazla

- b) 1 milyon TL – 5 milyon TL
 - c) 1 milyon TL'den az
12. Kredi kullanırken göstermiş olduğunuz teminatlar nelerdir?
- a) Müşteri çek ve senetleri
 - b) Ticari amaçlı gayrimenkul ipoteği
 - c) İkamet amaçlı gayrimenkul ipoteği
 - d) Ortaklardan alınan kefaletler
 - e) Grup şirketlerinden alınan kefaletler
 - f) Kredi garanti fonundan alınan kefaletler
 - g) Nakit, altın benzeri varlıklar
 - h) Alacak temlikleri

Kredi Derecelendirme İle İlgili Bilgiler

13. Mali tablolarınız belirli dönemlerde bağımsız denetimden geçiriliyor mu?
- a) Evet
 - b) Hayır
14. Kredi derecelendirmesi (rating) hakkında bilgi sahibi misiniz?
- a) Evet
 - b) Hayır (Cevabınız hayırsa lütfen 16. soruya geçiniz)
15. Kredi derecelendirmesi ile ilgili bilgilere nereden ulaşıyorsunuz?
- a) Bankalardan
 - b) Medyadan
 - c) Bağlı bulunan kurumlardan
 - d) Hepsi
16. İşletmenizin kredi derecelendirme kuruluşları veya bankalar tarafından verilen kredi notu var mı?
- a) Evet, (Cevabınız evetse lütfen 19.soruya geçiniz)
 - b) Hayır
17. İşletmenizin kredi notunun olması için herhangi bir girişimde bulunuyor musunuz?
- a) Evet

- b) Hayır
18. Kredi notu almak için girişimde bulunmuyorsanız lütfen nedenini belirtiniz.
- a) Gerekli olduğuna inanmıyorum
- b) Nereye başvuru yapacağım hakkında bilgim yok
- c) Her ikisi de
19. Bankalardan kredi temin ederken, sizce kredi notu, faiz oranını etkiler mi?
- a) Evet
- b) Hayır
- c) Fikrim yok
20. Bankalardan kredi kullanırken, kredi notunun dikkate alınmasının zorunlu hale getirilmesi işletmenizi nasıl etkiler?
- a) Kredi almak kolaylaşır ve kredi maliyetleri azalır
- b) Kredi almak zorlaşır ve kredi maliyetleri artar
- c) Herhangi bir etkisi olmaz
21. Kredi notu uygulamasının zorunlu hale getirilmesi durumunda bu uygulamaya ne kadar sürede uyum sağlayabileceğinizi düşünüyorsunuz?
- a) 1 yıl
- b) 2 yıl
- c) 3 yıl ve üzeri
- d) Fikrim yok
22. Bankalardan kredi kullanırken, kredi notunun dikkate alınmasının zorunlu hale getirilmesi durumunda, derecelendirme kuruluşları tarafından verilen kredi notlarının güvenilir olduğuna inanıyor musunuz?
- a) Evet, inanıyorum
- b) Hayır, inanmıyorum

ÖZGEÇMİŞ

Onur SARI, 23.03.1981’de Kayseri’de doğmuştur.

Lise eğitimini 1995 – 1998 yılları arasında Kayseri Lisesi’nde, lisans eğitimini 1998 – 2004 yılları arasında Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. İktisat bölümünde tamamlamıştır. 2008 yılında eğitimine başladığı Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe ve Finansman Bölümü’nden 2011 yılı Haziran ayında mezun olmuştur.

Orta düzeyde İngilizce bilmektedir.

Altaş Yapı San. ve Tem. Hizm. Tic. A.Ş.’nde 2006 yılından beri çalışmaktadır.